

**Examen accuratum disputationis primae & quasi inauguralis
D. Gisberti Voetii, quam proposuit in Illustri Gymnasio
Ultrajectino die 3. Sept. stylo vet. anno 1634, ad pastores
totius Provinciae, & quoscumque theologiae studiosos ...**

<https://hdl.handle.net/1874/18779>

1634
Examen accuratum 5

Disputationis primæ & quasi
inauguralis

D. GISBERTI VOETII,

Quam proposuit in Illustri Gym-
nasio Ultrajectino die 3. Sept. stylo
vet. Anno 1634.

*Ad Pastores totius Provinciæ, & quoscumq̃
Theologie studiosos; quibus id utile & gratum
futurum, si pietatem amant, dubi-
tari non potest.*

ANNO DOMINI 1634.

GISBERTUS VOETIUS auspiciū
 facturū Professionis Theologicæ, theatrum
 ingredi & suggestum conscendere voluit μετ' πολλῆς
 Φαντασίας. Crederes hominem ad iurgia natum, in-
 ter tubas lituosque enutritum, non ex imbellis Ec-
 clesiæ Christi gremio, sed e ludo gladiatorio pro-
 dire, & fiducia virium erectum atque elatum in
 arenam descendere voluisse, ut cum quovis com-
 mitteretur, Tyro an veteranus, Myrmillo an retia-
 rius, Threx an ὀπλόμαχος Ⓞ esset; Nempe intererat ut
 non ante doctrinæ quam famæ stadium ingredere-
 tur, nec pietatē & modestiam prius doceret, quam,
 quantus vir sit, intelligeretur. Amor laudis an sin-
 gularitatis, quam modum a pietate inseparabilem
 esse vult, affectatio eum huc impulerit, incertum est.
 Cum gloria sane non vincit, qui sine periculo vin-
 cit; nec ulli intelligunt, quanta sit viri virtus, quam
 qui vires ejus laceffendo senserunt. At Cupido ista
 gloriæ quæ per tam levia experimenta virtutis &
 scientiæ petitur, quam sit ingloria, eorum est judi-
 care, quibus singularitas modestiæ atque humilita-
 tis veluti modus a pietate inseparabilis, cordi est.
 Certè laudatam illam priscis asceticen, nedum eam
 quam tantopere commendat *Thomas a Kempis*, qua
 post Sacras literas nihil se vidisse simplicius, effica-

4.
cius aut divinius in genere ascetico & mystico profitetur ipse *Voetius*, neutiquam præ se fert. Quod si quæ tamen in hoc certamine gloria est, en tibi adversarium, qui cum *Voetio* in arenam descendere, & vires experiri non dubitat qua parte in Remonstrantes incurrit. Lusorijs armis non pugnat, sed decretorijs. Scripto agit, ut pugnae spectatores & iudices non habeat Tyrones & imberbes adhuc adolescentulos, nedum explosores Theologos, ubi jugulum causæ petatum vident, sed Belgium totum & Christianos omnes, adeoque quotquot duellum hoc videre juvat, sine gratia, sine odio. Nempe non unius aut alterius horæ opus esse credidit, tam varias lites disceptare, tot accumulata præjudicia, Quod libeta, Corollaria, paradoxa, ventilare: Seculo pene opus est. Nec operæ-pretium putasset committi cum puero, qui adhuc trivialem pulverem olet & rudibus vix dum batuere didicit, si mature satis libellos editos accepisset. Denique nec gloriæ nec veritati divinæ satisfactum credidisset, si intra privatos parietes & non in publico Christiani orbis theatro corâ Sole Vicisset aut causæ fiduciam ostendisset. Tu, *Lector*, specta & Vide an non undique ad ictus & vulnera latus suum apertum præbeat *Voetius*, proque præmio affectatæ eruditionis multifariæ, reportare mereatur, Pœnitentiam & pudorem. *Vale.*

Disputationis primæ & quasi inauguralis

D. GISBERTI VOETII,

Quam proposuit in Illustri

Gymnasio Ultrajectino die 3. Sept.

stylo vet. Anno 1634.

Ctiduo postquam Disputationem hanc habuit *Gisbertus Voetius*, novus Theologiæ Professor, traditæ mihi sunt ipsius Theſes, idque eum in finem, ut quædam nominatim falsa, quæ inerant, adversus Remonstrantes confutarem propter viri immodestiam. Si contentus fuisset vel eruditionem suam vel diligentiam ea ratione commendare apud suos, qua fere solent alij, non ma-

gis ipsum privatim, quam alios, Remonstrantes sibi putarent esse refellendum; qui ex plurimis, quas sciunt proponi quotidie, Theſibus adversariorum, nullas hæcenus publice refutare conati sunt, nisi unas *Antonij Walei*, quod ipso titulo ad respondendum eos aperte satis coegerat: sed hic *Voetius* vehementia quidem & illum & omnes longe superavit, non tamen, ut confido me demonstraturum, sapientia. Cum ergo hoc animo pagellas leviter evolverem, fateor me primo aspectu nonnihil obstupuisse: tam nova, tam miræ facies erat, tam dissimilis omnium, quæ ex nostratib. Academijs vel Scholis prodeunt. Assertiones ipsæ de Religionis præjudicijs parum abest, quin Prologum tantum constituent; Actus & Scenæ omnes consistunt in Corollarijs. Ibi se tam varia in oculo ingerunt eruditionis documenta, ut vel ex solis titulis, Invidia ipsa cogatur Virum agnoscere *Theologum Supernaturalem, Naturalem, Catecheticum & Liturgicum, Pneumatologicum, Propheticum, Præcticum, Ecclē-*

Ecclesiasticum, Politicum, Philosophicum, Rhetoricum, Historicum ex antiquitate Ecclesiastica, Historicum ex S. Scriptura, Chronologicum, Genealogicum, Geographicum, Philologicum, Criticum. Tum si legatur a'iquantula modo attentione, mox etiam Hebraicum Biblicum, Rabbinicum & Orientalem, Masoreticum, Triplici-Cabalisticum, Syriacum & Arabicum. Ne quis ergo miretur, cur tam gravem adversarium non reformidem, quid mihi, qui nunquam in Contramonstrantes calamum strinxi, præter causæ veritatem animum augeat, dicam. Si *Voetius* professionem illam per multos sustinisset annos, essetque usu ipso edoctus eas difficultates, quæ non nisi tractu temporis in quovis vivendi genere intelliguntur, minus videretur contemnendus: sed eum sit tiro, minoris est faciendus quam veterani, & fortasse uno aut altero congressu tam placidum reddam quam orem. Titulus ejus omnes terriculamenta esse judico, vel ostentationem eruditionis; cujus omnes thesauros, quamquam parum ad Theologiam & ad hoc certamen attinentes, superbe in apertum voluit proferre Theatrum, nihil moratus vel malevo'os vel infirmos, quibus ea re movere posset ambitionis suspicionem, Licebat omnia particulatim, (incessu temporis per oblatas occasiones ad usum accommodare, si quem usum haberent: sed ei consultius visum est in unum fasciculum omnia colligare; & honesto titulo Thesium, velut inauguralium, Illustri ejus Reip. Magistratui, nec non totius Provinciæ Pastoribus dedicare. Nimis bella erat occasio, qua non tantum Magistratui demonstraret, quam doctum Professorem habeant, sed & Pastoribus, quantum, quam animosum, quam acrem in super & incomparabilem Religionis Propugnatoem.

Ut hac dote se maxime commendet, animum heroicum, & quovis veterano formidabiliorem sumit; qui inusitata audacia ante vestibulum ipsarum Thesium, imo ante oculos, ut sic dicam, Consulum ac Senatorum, mox infra dedicationem, novo confidentiæ exemp'o in arenam provocat *quaruncumque*, sine exceptione ul'a, in *Religione partium, cujuscunque conditionis studiosos & literatos omnes*; Nec id sufficit, nisi & medijs in Thesibus Thraſonice in adversarios omnes, nominatim in Remonstrantes iterata provocatione insurgat. Quæ fiducia non ex bonæ causæ aut divinæ veritatis conscientia, sed præcipue illi ex arroganti & temeraria quadam præsumptione artis suæ Dialecticæ existit. Alioqui quorsum attinebat tot

vanis & inutilibus quæstionibus, a quibus vel per conscientiam dehortari studiosos debebat, sua Corollaria exornare? quorū partim Quodlibeta, partim Paradoxa, plus minus triginta, infarcire? Quodlibeta, credo, ut quisvis agnoscat hominem confidentem, versipellem, distinctionibus ac strophis præmunitum, in utrumque paratum: Paradoxa, ut novarum opinionum affectatorem, & si liceret, doctorem potius in Religione quam discipulum futurum. quanquam & alicubi pro paradoxis posuit, quæ paradoxa non sunt, ut numerus cresceret; vicissim alia vere paradoxa & perniciosa dogmata, inter vulgo receptas opiniones retulit, ut facilius incautis discipulorum animis instillarentur. Tantus in summa est amor disputandi, & libido gloriæ, ut nec ab amicis irritandis manus abstinere quiverit: Inpressio enim nomine eos quoque perstringit, quasi præjudicijs indulgentes adversus Religionis veritatem, quibus non per omnia eadem est ministrorum æqualitas seu popularitas, nec ceremoniarum simplicitas; cum illi tamen eo præjudicio non moveantur, ut a Reformata Ecclesia resiliant. Quin alicubi vel malignè vel impudenter etiam ipsos Theologiæ in Academia Leidensi Professores ridendos propinat. Cum enim Remonstrantes in Confessione sua sub finem cap. 19. dixissent. *Fideles ex universali totius Mundi (tunc omnino conflagraturi) corruptione, seu totali perditione, in æternas & gloriosas cælorum sedes translatum iri, boni illi censores satis acriter eo nomine & inclementer miseros tractarunt, quod audeant universalem totius Mundi corruptionem & totalem perditionem constituere contra communem plerorumque Theologorum consensum, qui ipsam hujus mundi substantiam non interituram sed a servitute corruptionis liberandam statuunt.* Verba eorum sunt pag. 258. Censuræ. quibus addantur verba disputationis eorum ultimæ de consummatione sæculi Theol. 57. in Synopsi eorum. Hic Voetius publice defendit Paradoxum esse, Mundum novissimo die non esse abolendum, sed mutandum & renovandum. itaque & citra necessitatem ullam Remonstrantes ab injusta censura vindicat, & ipsos Censores crassæ condemnat ignorantia, qui tam parum in Theologicorum librorum lectione versati essent ut id ipsum quod in communi est opinione, pro paradoxo falso & criminose traducant. Cum in tales ergo viros temeritas Voetij exorbitaverit, quis mirabitur eum subinde injurium fuisse in alios, quorum se juratum & subscriptum jam olim professus est hostem? præsertim

ferim cum is sit, qui omnes undique cavillandi anfas studiose conquirat. quare & in Juridicam messem ex obliquo falcem immittit; & Medicos pro Philosophica autoritate, ut qui omnia illorum scripta de Peste recte legerit, perpenderit, exanimaverit, tanquam sub virgam & ferulam revocat: Totum præteritum Pestis contagium per distans, & alterum per fomitem, magnam saltem partem ex ani potius delirio, quam ex solida Philosophia desumptum videri, ut liceat medicis ab hoc novo Doctore veriores discere causas, si in ejus disciplinam se tradant. Hæc tanta hominis philautia facit, ut sperem multos, etiam alioqui minus mihi faventes, æquius de toto hoc meo scripto esse judicaturos, ut qui agnoscant facile evenire potuisse, ut qua temeritate exorbitavit in amicos, eadem peccaverit in adversarios.

Sed ne deliria ipsius, quæ plurima hic sese offerunt, inutiliter persequamur, veniamus ad causam principalem: In prima disputationis parte, quæ agit de Præjudicijs veræ Religionis, postulabat quidem res ipsa, ut describeret quænam esset vera Religio, & quam late pateret: sed nusquam id facit: tantum jactat pro Vera Religione, suam; quæ sua sit, non exponit: quin sic ambigue loquitur, ut videatur per eam Religionem intelligere, aliàs Ecclesiam, aliàs Doctrinam, aliàs utrumque complecti: Jam credas ei propositum esse benigne defendere omnes omnino Reformationis participes adversus Pontificiorum Catholicismum: jam mox alio vela vertere, eadem plane ratione, qua Pontificij apud simplices semper in ore habent, se antiquam tueri Religionem quæ sola vera sit, sola divinis miraculis comprobata, successione confirmata, & sola Catholica; nec proferunt interim sua Essentialia dogmata: item hic noster ingeminat suæ Religionis præconia, occlamat suam esse proprie Catholicam. Utinam ergo aperte indicasset ubi habeantur istius Catholicæ Religionis essentialies articuli, satis perspicue distincti ab alijs non essentialibus! Utinam vero, vel magis etiam, Catholicismum illum, quem jactat, ex veritate & antiquorum sensu explicasset. Si Catholicam esse Religionem existimat eam, quæ omnes Dei filios suo gremio complectitur, qui solo verbo divino S. Scripturæ nituntur, renati non ex semine mortali sed ex immortalis per sermonem Dei vivi & manentem in æternum (quos omnes Ecclesia Christiana primitus complexa fuit) quis intelliget Voerij Religionem proprie Catholicam esse, quæ profiteri debet

expoli-

9
expositionem Sacræ Scripturæ, non modo secundum Catechismi
& Confessionis alicujus particularis tenorem, sed insuper ad
pressiorem quandam Declarationem factam in Synodo Dordra-
cena? per quam cum Remonstrantes veræ Religionis adversarij
sint declarati, tu Voeti, ut eorum sententiam pro virili stabilias,
congessisti in has tuas Theses vel omnes, ut ego credo, vel saltem
præcipuos prætextus quibus illos potuisti vel oblique per alios, vel
iplos aperte, denigrare, atque in suspensionem adducere, quasi a iud
videant in Religione quam Religionem vel quasi præjudicij meris
agantur. Expendamus considerationes tuas.

Primum furiosam vocas exprobrationem quicquid vobis obijcitur
de Deo autore peccati. Solve ergo si potes perspicuè hoc argumen-
tum. Si decreto irresistibili & infalibili Deus (quod absit) homi-
nem prædestinat ad mortem, ergo etiam ad peccata: cum non alia
ratione ad mortem perveniri possit æternam, nisi per peccatum
solum, secundum illa verba, *stipendium peccati mors est.* Quare qui
autor est decreti de morte, idem autor est decreti de peccato, nisi
tu possis aliud medium ad damnationem ostendere, quam Scrip-
tura Sacra. Scio vestrum nonnullos negare quod Deus homines
ad mortem prædestinaverit; utuntur alia phrasi paulo mitiore, ut
rem planam obscuram faciant: sed non est mihi crede controversia
de dictione, quæ nostras conscientias turbat: non quiescit quantif
per res ipsa c amat, omnia mox in idem redire. Tum tu quoque
non ignoras, non paucos esse, atque adeo vel præcipuos vestræ sen-
tentia patronos, qui diserte scriptum reliquerunt; *Homines nudo
Dei arbitrio circa proprium meritum in æternam mortem prædestinari.* Sed
quid opus consequentias necere? cum scribant ipsi, peccatum
etiam consideratum ut peccatum, quatenus ad gloriam Dei illu-
strandam, non suapte natura, sed bonitate Dei facit, eatenus pec-
catum & malum culpæ præordinatum esse a Deo. cum aiunt,
velle Deum, atque etiam efficere, ut impij in suis concupiscentijs vivant;
cum occulta ratione homines ad peccata a Deo impelli docent. Si hæc ab
homine fierent, nemo dubitaret hunc esse peccati autorem: sunt
enim phrasæ æquipollentes. verba dant, qui distinguunt. Quia
omnia fateri videntur aperte quidam vestrum, qui dixerunt, adul-
terium aut homicidium esse Dei autoris, (nota phrasin) motoris, im-
pulsoris opus, desperationis finalis occultam causam esse reprobationem.

incredulitatem oriri ex decreto reprobationis. omnes peccatores vi voluntatis Dei facere quicquid faciunt.

Porro cum doceatis insuper actualia peccata esse pœnas originalis, quis est autor pœnæ? Secundum Contraremonstrantes, Deus. Quid respondebitur? Fortasse autorem esse Deum non quatenus peccata sunt, sed quatenus sunt pœnæ. Verba sunt inania: respectus rationalis non tollit rem ipsam, id est, non tollit quin ipsa pœna sit peccatum. Ergo Deus auctor peccati: nec licet excipere Deum hæc efficere quæ mala sunt ad suam gloriam, quia non est faciendum malum, ut eveniat bonum.

Eodem jure vocas furiosam exprobrationem alteram illam *de Deo simulatore*. 1. Peto ergo, ut ipse describas, non ex figmento cerebri tui, sed ex bonis autoribus, vel ex communi sermone, quid sit simulatio: ut videamus an illud ipsum non verissime ac propriissime Deo tribuatis. 2. Sit in exemplum illud Lucæ 19. ubi Dominus cum fletu deplorat Hierosolymam addito, *O si scires & tu, vel hac tua die, quæ ad pacem tuam atinent!* &c. Quæro, si nihil erat quod ad pacem eorum attinebat, scilicet ad pacem cum Deo per Christum, an poterat sine simulatione optare, ut scirent id quod non esset? & mox etiam dolere sine simulatione, quod ea occulta essent ab oculis eorum, id est, quod ea ignorarent, quæ nulla essent? Si quem tecum vel sine lachrymis sic agere scires, mox simulatorem pleno animi consensu agnosceres. 3. Quæ ergo verfantia est quod in homine detestaris, impudenter Deo tribuere? quod scelus est in homine, sanctitatem appellare in Deo?

Nulli mortalium licet habere duas voluntates, signi & beneplaciti &c. Ergo sine simulatione non possunt Deo tribui. Si dicas nobis interdici tales voluntates habere, Deo autem non interdici; itaque velis referre in censum eorum quæ Deus sibi servat: facile est refutare, quod nullam aliam ob causam hæc hominibus vetantur, quam quod sit simulatio. Nam etsi non interdiceretur homini tamen vera simulatio esset, aut nulla simulatio esset in mundo. præterea, si rogem sub quo præcepto interdiciatur homini duplex voluntas, non poteris aliud proferre, quam non esse mentiendum. Quare non potest simulatio tolli, si non verba ipsa Evangelij conveniant cum occulta cogitatione Dei. unde argumentor, 4. Qui sic agit, cum exosis, ac si sint illi charissimi, is simulat benevolentiam:

tiam : at cum reprobis sic agit Deus, ac si sint ipsi carissimi ; jubet enim his , non minus quam electis , annunciari gratiam & pacem &c. Vel sic. Qui jubet ipse ut singuli credant se esse electos , is verbo simulat eos electos esse. Sed ex vestra doctrina Deus jubet &c. E. manifesta est simulatio, & quidem omnium quæ excogitari possunt pessima : quia, si vobis creditur, quanto magis benevolentiam verbo tenus tantum oblatam homo respuerit, tanto gravius deinde punietur : imo tanto horribilior ; quia statuitis Deum non tantum verbo & sacramentis simulare id quod falsum est, sed idem quoque & juramento in speciem stabilire. Ad hæc omnia vide, mi Voeti, ut proferas accuratas distinctiones, sed perspicuas ; alioqui videberis per convitium furiosos vocasse, quia tecum non insanimus.

Addit in eadem adhuc Thesi furiosam esse exprobrationem de sublato naturali libero arbitrio. Attende Lector. Quod antehac pro summo crimine Remonstrantibus intentarunt, jam ipsi pro laude affectant : Voetius publice defendit hominem liberum arbitrium habere , & furiosus audit, si quis ait alios non idem sentire cum ipso. Vos appello Contraremonstrantes miseri, quibus hæctenus persuasissimum fuit, hoc vel summum & indubitatum inter vestros ac nostros esse discrimen , quod Remonstrantes liberi arbitrij essent patroni , Vos maximi oppugatores. discite ergo a Voetio a iter publice loqui, aliter etiam sentire, nisi tamen sub verborum obscuritate latibulum habet, quod vos non videtis, nec ego certe perspicio. Negat a suis tolli naturale liberum arbitrium: quid hoc verbi est ? an dicet, fuisse Adamo in statu innocentiae geminum liberum arbitrium? Id quidem e sacra Scriptura nunquam probabit : merum figmentum est ; Tum vero liberum arbitrium supernaturale homini sublatum esse, naturale autem remansisse, ne per somnium quidem crediderunt unquam infiniti Contraremonstrantes, ipsos appello testes. Tu vero si statuas, Adamo unicum tantum fuisse liberum arbitrium, quod naturale vocas, quia id habuerit a natura, & id quidem dicas non sublatum esse, quid restat nisi ut Paradoxon proponas proxima disputatione, Naturam humanam quo-ad liberum arbitrium per Originis peccatum non esse vitiatam. aut si vitiatam tamen in hac parte agnoscis ob reverentiam Ecclesiae , cujus stipendio frueris, restat ut cum alijs dicas, esse vitiatam quoad bonum, aut imminutam, id est, cum planius

loquuntur, plane mortuum sive sublatum, quamdiu homo est irregē-
 nitus. Quæso *Voeti* an ergo non sublatum est omnibus reprobis na-
 turale liberum arbitrium? cum non habeant libertatem, nec possint
 quicquam operari ad suam salutē? Non est, inquis: quia libertatem
 arbitrij habent quoad alias res, scilicet mundanas. Crede mihi, ad
 Theologum non spectat disputare, an habeat homo hanc libertatem
 eligendi, utrum velit prandere, an exire foras, an currere, an morales
 etiam exercere virtutes: hoc unum quæstione dignum est, an liberū
 habeat arbitrium quo virtutes Theologicas possit tum amplecti, tum
 respuere. Hic est potissimus Pontificiorum scopus in illa Contro-
 versia. Illo ergo sensu cum omnes Reformati aperte dicant, Homini
 nullum esse naturale liberum arbitrium, quia sinceritate tu ilorum
 exprobrationes vocas furiosas? Quanto rectius Remonstrantes, qui
 ab his Disputationum tricis se nullo negotio expediunt? statuunt
 enim Deum, si quid ab homine petit, tantum repetere. Cum ergo
 petit ab eo velle, non petiturum, nisi ipse dedisset velle posse. Sive
 ergo ex se habeat liberum arbitrium, sive non habeat, & quantum,
 quantumve habeat, non judicant operæ pretium esse laboriose dis-
 quiri; Cum Deus per Euangelij sui prædicationē patefaciat gratiam
 salutarem (cui salus tota debetur) omnibus apparuisse, ut quod non
 possunt per naturam, omnes possint per gratiam. Quæ dico ut scias
 Remonstrantes tuum Naturale liberum arbitrium Theologicum
 nullum agnoscere, quin potius hoc ipso nomine a vobis magis esse
 abalienandos, quia per fraudem videri vultis saltem aliquid naturali
 libero arbitrio tribuere: si autem nihil tribuitis, furiosum est, quod
 exprobrationem dicas furiosam.

Venio ad Assertionem VIII, in qua dogmata Vestra de Electione
 absoluta, de Gratia efficace, & de certitudine salutis seu Perseveran-
 tia sanctorum, non tantum pietatem aut consolationem fidelium nulla
 sui parte minuere defendis, ut alij, sed insuper ut nobis oculi dole-
 ant, asseris; Eadem vel imprimis, id est, nisi fallor, excellentius quam
 alia, certam consolationem & pietatem promovere, ut appareat nos-
 tros bene furias mentes habere, qui ex purissima & sanctissima
 Contra-Remonstrantiæ Religionis parte, tanquam aranæ ex op-
 timis floribus, suum venenū collegerunt. Ergo ne disputemus *Voeti*,
 an veræ doctrinæ de Divina Electione, de Gratia Dei, & de Perse-
 verantia sanctorum ad pietatem & consolationem conducant: sed
 agamus privatim de Vestra sententia, id est, de Electione absoluta,
 de Gratia irresistibili, & de Perseverantia inconditionata.

Disqui-

Disquiramus An dogma *de Electione & quidem absoluta*, de qua totalis est, fidelibus certam præbeat consolationem. Nego. 1. quia in Sacra Scriptura nullum habemus ejusquam exemplum, qui sese consolatus fuerit per hanc Electionis absolutæ ad vitam æternam fiduciam. Ergo inepta est talis consolatio sine exemplo. 2. Omnis consolatio piorum ex eo peti debet, quod sint filij Dei, quales esse non possunt, Sacra Scriptura testante, nisi per fidem. quare in doctrina de Electione absoluta, quæ omnem fidei respectum excludit, nulla potest esse consolatio. 3. Quomodo potest ea doctrina præbere consolationem homini dubitanti ac periclitanti de salute, quæ dubitationem non tollit? Si Petrus v. g. vergat in barathrum desperationis, quia veretur, ne sit in infelici illo Reprobatorum numero, quid docet vestra doctrina? Scilicet aliquos absolute electos esse. quid hoc ad Petrum etiam si fere omnes homines absolute electi essent? Nulla potest haberi consolatio, nisi per applicationem boni generalis ad personam singularem; id est, quamdiu non potest dici cū fiducia & in nomine Domini Dei, Tu Petre es absolute electus, quæso quam consolationem Petrus potest agnoscere ex absoluta electione? Ergo doctrina hæc de Electione absoluta nihil facit ad veram ac solidam consolationem. Solent excipere Contraremonstrantes, Fideles facile intelligere, quod generalis illa doctrina ad consolationem ipsorum propriam pertineat, cum habeant fidem, quæ sit Electionis indicium. Ac hoc ipsum est, ex quo vel imprimis apparet, Voetii sententiam per se ipsam corruere; nam fides illa, a qua volunt Electionis argumentū peti, testatur nos esse filios Dei per fidem, id est, quatenus fideles sumus, seu respectu fidei, non quatenus sumus persone singulares sine ullo fidei respectu Joan. 1. 12 Unde apparet, quantumvis doctrina de Electione absoluta esset vera, nullam tamen ex eo dogmate deduci consolationem, sed ex alio quodam fonte.

Quantum ad doctrinam illam alteram *de Gratia irresistibili*; ea quoque non potest hominē consolari: non ante conversionem, non in ipso conversionis momento, non denique post conversionem peractam. Nam 1. si consolaretur hominem ante conversionem ipsam, præsupponendum esset, veram illis de Scriptura consolationem deberi, quos ipsa sub horribili ira Dei concludit. Joan. 3. Talis ergo consolatio repugnaret Euangelio & mandato Dei. 2. Si consolatur in ipso conversionis momento (loquor secundum Contraremonstrantes) quæso quid momenti est in momentanea consolatione? potestne momentum illud a quoquam observari, qui tunc

misero opportunam hanc consolationem suppedites? Non potest, Ergo pauci sunt, quibus contingit. 3. Sed post conversionem, ais, consolatur fidelem. Facile dictu. Da exemplum de Scriptura: tum item expedi quæ ratio insit in hac doctrina ad Consolationem. An sic colligendum est, Deus conversionem tuam efficit irresistibiliter, Ergo non est quod nunc doleas, sed gaudium concipias? At omnis consolatio peti debet a bono, quod futurum est vel cum futuro conjunctum, non ab eo quod præterijt, qualis est illa irresistibilis Gratia conversionis. Quare etsi vera esset illa doctrina, tamen non liquet, eam ad consolationem proficere aut officere quicquam. Fortasse excipies, Fideles ex intuitu Gratiæ efficacis & irresistibilis colligere posse ab eadem se porro quoque esse confirmandos: itaque hinc vel imprimis ingentem eos consolationem haurire, Hoc nihil est. Nam talis consolatio manifeste pendet ex doctrina de Perseverantia, non ex hoc articulo, de quo nunc agimus. Præterea falsum est, quod ipsa Gratiæ irresistibilitas ad Conversionem signum sit vel argumentum perseverantiæ futuræ. Probetur ex Scriptura, 1. Cor. 1. v. 8. 9. dicitur, Deum nos confirmaturum inculpatos in die Domini nostri Jesu Christi. Profecto cum hæc scriberet, credo hominem dormitasse nec attendisse vel minimum quicquam an hæc doctrina consolationi esse possit, sed tantum ut ægre faceret Remoustrantibus, eosque in invidiam adduceret phantasma suum inauguralibus thesibus consecrasse.

Porro dogma illud Contraremonstranicum *de Perseverantia* Consolationem quidem suppeditare fatemur, verum nimiam; eoque non admittendam, quia conciliari non potest cum perpetua Scripturæ phrasi, quæ nusquam non serio monet ut vigilemus ac oremus, argumento addito ab imminente periculo, cujus metum hæc de Perseverantia doctrina facit inanem. Nam quomodo recte rationi non repugnat ut Concionator fidelem, qua fidelem, moneat obsecretque sollicitum esse, ne fiat id, quod & fieri non potest, & ipse non posse fieri non tantum nunciat, sed etiam ita serio credendum proponit, ac si graviter Deum offensurus sit, si vel minimum ea de re dubitet. Hæc non esse absurda & incohærentia credemus, si ullum simile exemplum dari poterit: sed si non dari poterit, dicemus dari non posse, quia sunt absurda & incohærentia. Scriptura Dei summam Consolationis in eo ponit, ut Dei benignitatem in nos attendamus, si quidem permanferimus in benignitate,

tate, alioqui refecandos etiam nos esse, qui per fidem stamus. Rom. xj. Quæ si serio ac vere dicuntur, quod nulli dubium est, valeant Consolutores, qui ampliorem & certiore fiduciam præstent, quasi Consolatio illa vera, quam Deus præbet per Scripturam, non debeat nobis abunde sufficere, sed in ejus locum alia potentior subrogari, qua quidem sanctorum neminem in sacris litteris usum esse didicimus.

Superest ut videamus an eadem illa dogmata solidam quoque pietatem promoveant: *imò vel imprimis*, inquit *Vœtius*. Si reliquis ejusdem professionis pastoribus idem videretur, credo eundem proponerent ea & sæpius & clarius suis auditoribus: sed contra est, tum enim judicant se quam maxime pietatem promovere, cum ea dogmata prudenter tegunt. Hoc eo fit, quia quamvis illi sententiæ omnino favent, tamen non ita perspicunt, qua ratione pietatem promovere possit. Unde si quis a pietate alienus esse videtur, apud hunc vel hiscere de articulis istis religioni habent, scilicet intus clamante Conscientia, quam parum ad impietatem amolliendam hæc doctrina auxilij ferat. Tunc erunt igitur partes explicare modum quo singuli isti articuli ad pietatem impellant, & *quidem vel imprimis*.

Ego contra tibi ostendam, eos vel imprimis tollere omnem pietatem. Doctrina quæ liberat homines ab omni necessitate sollicitæ vivendi, ea vel imprimis pietatem tollit. At vestra illa dogmata tollunt hominibus omnem sollicitudinis necessitatem. Ergo pietatem tollunt: tollunt, inquam, nisi quis habeat conscientiam ipsa doctrina potentior, atque aliunde ad pietatem instructus sit. Docetis enim, de omnibus & singulis in alteram partem Electionis aut Reprobationis irrevocabiter esse decretum, secundum solam Dei voluntatem. Cum ergo sub universalibus singularia contineantur, an non licebit mihi dicere, De nunc decretum factum est? Annuis. Addam: Cupio credere me Electum esse. quid jam necesse est sollicitum esse? tantumdem erit ac si maneam securus. Si enim sum Electus, quid opus est cruciari, ut convertar? nec enim converti possum vel ante, vel post momentum illud, quo decretum est, ut mihi gratia specialis & efficax illa infundatur; ea vero infundetur certo certius, vel in ipso exitu animæ expirantis. Quod si conversus jam & fideus sum, quid necesse est macerari me de fide amittenda, quam amittere nequeo, quantumvis suaviter
vivam

vivam in peccatis. Sic e doctrina vestra cum libuerit ansam capiet securitatis, neque poteritis illum, si consentanea dicere velitis, ulla in parte redarguere. Si respondeas non debere nos. tam furiosas nectere consequentias, quod arcana sua sibi Deus servet, eaque adorari velit non videri, jam tuo te gladio jugulabo; Cur enim non vis ut credam, me electum, qui doceris, omnes & singulos etiam reprobos id credere debere? Cur ad promovendam pietatem alio me avocas. Nempe vereris ne pietatem extinguas: hic ergo est fructus illius doctrinæ. Sed pressius agam. Quid refert, me temere in Dei consilia pedem inferre? Utrum sciam nec ne quid constitutum sit, non laboro; dum sciam tamen, omnem meum conatum frustra fore nec posse mutari quod immutabiliter decretum est. Ergone me fatigabo & dies noctesque macerabo ut nihil efficiam. Nihil ad hæc respondere potestis aliud, quam humanam esse rationem, quæ talia dicitur, cui non sit auscultandum. Miserum effugium indignum quovis homine, nedum tanto Philosopho. Sed ego humanum esse nego; a Deo profectum est. Vide enim ob quam rationem Christus moneat sollicitudinem abdicare. Luc. 12. v. 22. *Ne solliciti estote &c.* cur autem? v. 25. 26. *quia sollicite cogitando non potestis uno cubito angere staturam vestram.* itaque si ne rem quidem minimam potestis, quid de reliquis estis solliciti? Vis argumenti omnis in eo constat, quod sollicitudo inutilis sit, qua nihil possis efficere, & porro quanto res ipsa erit difficilior, tanto magis sollicitudinem esse abijciendam. Si ergo spiritualia multo minus possumus, juxta vestram sententiam, quam corporalia, manifeste colligetur, quod minus hæc nos sollicitare debeant. At Jesus Christus hoc loco vere & eleganter ostendit, omnes homines, qui vocantur a Deo, multo plus posse ad obtinenda bona spiritualia & æterna, quam ad conquirenda mundana: quare ex ejusdem argumenti sequela concludit, *ne querite illa, sc. quæ vestra sollicitudine non potestis acquirere; quin potius v. 31. querite regnum Dei.* nempe quod acquirere potestis, ut pote cum omnibus ac singulis pateat; & hæc omnia, alia nempe, quæ frustra quæruunt homines inani sollicitudine, vobis adijciuntur, quantum Deo visum erit: sicut & inter alios mortales distribuuntur non secundum eorum labores, sed ex beneplacito divinæ voluntatis, & ab ijs præsertim, qui pietatem volunt colere, per sollicitudinem acquiri non possunt, cum multæ rationes, quibus alij utuntur, illis sint illicitæ. Ergo sollicitudinem omnem

omnem conferre docet Christus ad quærendum cœleste regnum eo solo argumento, quod nulla sollicitudo in hac parte possit esse nimia, & nulla possit hominem frustrari. Videte ergo qua conscientia securitate, Vos ad tam molestum laborem homines compellatis, quorum tamen sollicitudinem docetis in vanum consumi, ad quem Christus neminem invitat, nisi eam ob rationem, quod in hoc solo negotio sollicitudo effectum sortiatur optatum.

Hæc tractavi de dogmatis vestris conjunctim, addam speciatim aliquid de singulis. *De Electione absoluta.* Quæ doctrina persuadet hominibus Electionem esse factam sine ullo vel minimo pietatis respectu, quam vim ea habeat ad pietatem vel imprimis promovendam eo nomine quod hoc ipsum doceat, petimus a Voetio solide demonstrari. *De Gratia Efficaci.* 1. Quæ doctrina statuit hominem nihil omnino posse ad promovendum conversionem suam, ea pietatem nihil promovet quo-ad irregenos. At hoc statuit vestra doctrina. Ergo nihil promovet pietatem quo-ad irregenos. 2. Quæ doctrina docet gratiam operari irresistibiliter in homine totum pietatis cursum, ea non modo per se nihil facit ad promovendum pietatem in regenitis, sed studium omne pietatis in ijs suffocat. Quis enim studeat isti rei quam totam in se ab alio effectam iri persuasissimus est, atque esse debet? sed talis est vestra sententia de Gratia efficace, ergo nihil ad pietatem. Fortasse regetur Voetius ad Philippenses 2. 12. moneri fideles, ut cum timore ac tremore operentur suam salutem, eo ipso argumento, quod Deus sit qui in ipsis operatur & velle & perficere. fateor: & si adderetur irresistibiliter, confecta res esset, cum non addatur, est petitio principij. Si irresistibiliter Deus in ijs operaretur & velle & perficere, nihil haberet Apostolus Philippensibus injungendum: sed cum hoc argumento illos moneat cum timore & tremore operari, quod habeant tam tremendum cooperatorem, liquet e contra cooperationem Dei resistibilem esse. 3. Nullibi petit sacra pagina argumentum ad pietatem promovendam a Gratia irresistibilitate. Ergo ad hoc non est utilis. *De Perseverantia.* Nullibi petit sacra Scriptura argumentum ad pietatem promovendam a Contra-Remonstrantica Perseverantia infallibilitate, sed potius a contrario periculo amittendi quod habeas, a quo vestri suo calculo sunt immunes, cum Spiritus sanctus (ut disputat *Walens* in Academia Leidensi) non detur, ut a nobis custodiatur, sed ut custodiat nos. Liqueat

ex hisce, nisi fallor, vix apud ipsos Contraremonstrantes tueri posse *Voetium*, quæ hic tam confidenter asseruit: in quibus imitari fortasse voluit eos, qui iniquum petunt, ut æquum obtineant: scilicet plenis buccis eructat, consolationem ac pietatem imo vel imprimis ea promovere, ut apud incautos hoc saltem fidem inveniat, eos plurimum falli, qui ea traducunt, tanquam desperationis & improbitatis genuinæ matrices.

Sed quid si Remonstrantes eam doctrinam clament esse merum errorem; jam nemo dubitabit, nec veram pietatem, nec veram Consolationem ex erroris putida lacuna posse hauriri. Hic Operæ pretium esset, Lectorem percurrere omnia & singula argumenta, quæ publice suo calculo approbavit *Voetius* disputatione habita 13. Septemb. tota fere in unos Remonstrantes directâ. Hic videres quam parum solidis fundamentis e Sacra Scriptura totum illud ædificium Prædestinatum inuitatur: affirmo sincere, pleraque esse tam puerilia, ut si quis ante illi sententiæ fuisset addictus, per hæc ipsa merito in dubium revocaretur. Et hoc ipso loco ad unum omnia & singula perspicue refutarem, nisi vereretur ne moles hujus scripti nimium excresceret: De singulis singula edam specimina 1. proferam prima quæ ipse adfert argumenta. *Electiōnem absolutam esse probat*, eo quod varijs locis Apostolus Beneplacitum Dei electioni tanquam fundamentum substernit. Fatemur: jam collige, si *Voetio* vis gratificari, sic: Beneplacitum Dei est Electionis fundamentum, ergo Electionis fundamentum est tale beneplacitum quod excludit omnem fidei respectum. *Gratiam Dei in conversione hominis esse irresistibilem sic probat*: Scriptura quasi aperto ore clamat, Deum *cor nostrum circumcidere*, Deut. 30. 6. *tolere cor lapideum, facere ut ambulemus in vijs ejus*, Ezech. 36. 26. 27. *convertere*, Jer. 31. 18. *trahere nos ad se*, Joh. 6. 44. *operari in nobis velle & perficere*, Philip. 2. 13. &c. Collige in gratiam *Voetij*, Ergo Deus illa omnia facit non ex mente Remonstrantium resistibiliter, quod est hæreticum, sed ex nostra mente propriè Catholicorum irresistibiliter. Credas ne hominem serio hæc dicere an joco? Verum ne sine ratione insanire videatur, mox subjicit aliqua absurda, quæ cogant ea loca exponere de vi quadam irresistibili: *nam alius*, inquit, *Deus tantum dicendus esset hæc conari*. formetur argumentum, Qui aliquid efficit, sed non irresistibiliter, is non dicendus est efficere, sed tantum conari: Atqui secundum Remonstrantes

frantes Deus illa omnia efficit sed non irresistibiliter. Ergo secundum Remonstrantes Deus non dicendus est efficere, sed tantum conari. Bone Voetii, si requi tuæ eruditionis tituli non aliud habeant in recessu, quam iste Dialecticus differendi modus, vereor ne ex flamma fumum des, nec respondeas hominum de te expectationi. Primum argumentum quo probat *vere fidelem gratia finaliter excidere non posse*, est locus Jerem. 32. v. 39. 40. Quo loco verba ita sonant: *Et dabo eis cor unum, & viam unam, ut timeant me cunctis diebus: ut bene sit eis & filijs eorum post eos. Feriam quoque cum eis pactum sempiternum, quod non revertar a tergo eorum, ut beneficiam eis: & timorem meum dabo in corda eorum, ut non recedant a me.* Manifestum autem est ex v. 37. tum ex istis ipsis verbis, Deum hoc loco magnum aliquod bonum promittere ei populo, quem esset redurus in Israeliticam terram. jam collige argumentum: Deus hic promittit Israelitis aliquid novum & inusitatum bonum, Ergo nihil aliud promittit, quam perseverantiam sanctorum, quæ ab initio mundi semper fuit, & tunc temporis, cum promittebatur, etiam erat, non minus quam in posterum speranda, imo & sciebat, & credebatur eodem modo esse & fuisse semper. Spectatum admissurum teneatis amici. Hicne est ille Voetius? hicne ille digito monstrandus?

Age jam probemus nos vicissim figmenta esse quæcunque de absoluta Electioe docent. 1. Deus sic agit ubique in Evangelio suo hominibus proponendo ac si nulla talis sit electio præcisa personarum singularum ad vitam æternam. Ergo nulla est. 2. Multo minus sic agit ac si sit aliqua absoluta reprobatio, quæ sola pessime semper habuit Remonstrantes. Qui non vult quenkam perire, is sua solius voluntate neminem in eo statu collocat, in quo moriens non possit non perire. Sed Deus neminem vult perire, Ergo neminem absolute per decretum suum in eo statu collocat, in quo moriens non possit non perire: hoc est, neminem collocat inter reprobos, nam si quis reprobos moriatur, eum sine controversia perire necesse est. ut per suum interitum gloriam Dei illustret, si vera docent Contra-Remonstrantes.

Quæ de Gratia irresistibili in medium afferunt, sunt hæc: Duplicem esse gratiam quæ hominibus ad Conversionem a Deo præstatur, unam communem & generalem; alteram vero specialem, licet & ipse Voetius in thesi 3. secundæ Disput. diserte innuit: statuunt

autem illam communem, nisi insuper accedat hæc specialis, insufficientem, ac proinde inefficacem esse ad fidem hominibus ingenerandam; hanc specialem autem dari tantum ijs, quibus per Electionem destinata est fides, & cæteris verbum prædicationis ad aures tantum ferri, at gratiam quæ possit vivificare absolute a Deo negari quoniam absolute rejecti sunt. De Gratia communi, eam dari scilicet, consentimus. Unde sic colligitur: Non sunt multiplicanda entia sine necessitate; Ergo qui sine Scripturæ autoritate inducit gratiam specialem supra illam communem, audiri non debet. Quamquam, ut sunt Remonstrantes benigni & in eam partera maxime proni quæ ad gloriam Dei vergit, non negant præter communem gratiam etiam specialem illam alteram in his qui convertuntur posse concedi, imo ne quidem irresistibilem eam esse contentiose inficiantur, si tantum concederent Contraremonstrantes omnibus Evangelij auditoribus qui officium quantum in se est faciunt, aditum quoque ad hanc specialem & irresistibilem gratiam patere: sed cum adversarij id minime largiantur, contraque statuunt eam specialem gratiam certis tantum hominibus destinari esse, alijs vero absolute negari, cogimur pressius agere ac postulare, ut eam, specialem scilicet quam ipsi tuentur, e sacris litteris demonstrent. Hic vero mirum quanta inopia autoritatum, tum etiam quanta consequentiarum partim negandarum, partim nectendarum impudentia. In quibus ut versemur sine confusione, sciendum est 1. hoc non controversi, an illi qui jam actu conversi sunt, habeant aliquam gratiam specialem, quæ vocari potest Gratia conversionis. Nam hæc gratia non eo sensu specialis dicitur, ac si alijs fuisset negata, sed quæ communis erat & generalis, per applicationem facta est specialis: habent ergo gratiam, quam alij quia repudiaverunt, non habent. 2. neque illud etiam disputandum est, an extremus ille actus quo Deus, ut sic dicam, regenerationem in homine absolvit, sit gratia quædam specialis; itemque an ea, sit irresistibilis: hoc enim facillime possunt Remonstrantes admittere, quia præsupponit hominem qui sic se gessit, ut jam ante se vita æterna dignum judicaverit, quique in eodem adhuc statu permanet, quales Deus regenerat procul dubio. Qui ergo disputare velit talem gratiam esse irresistibilem, uti fecit noster *Vocetium* th. 3. Disp. 2. non magis sapit quam pueruli, qui dicunt, quum edo, edo; quum ludo, ludo; quum tibi do pomum, tunc tibi do pomum: & loquuntur non minus Philosophicè quam

Voetus, quia omne quod est, eo ipso quod est, necesse est esse. Sic *Voetus* : Hoc est quod docemus, cum voluntas immediate afficitur gratia, tunc eam non respuit; eodem temporis momento, quo non resistit, non potest quin non resistat. Absurdissime : nam ille extremus actus regenerandi est ipsa Regeneratio, non autem est medium ad regenerationem perveniendi, de quo solo inquirendum est an gratia specialis aliqua sit, hoc est, an sit medium aliquod, proprium solis electis, non commune alijs. Repudiatis ergo tanquam Sophisticis omnibus illis argumentis, quæ petuntur ab eventu, qualia fere omnia sunt, loquamur de Gratia conversionis sine ulla Sophistica ambiguitate, hoc est, de medio speciali quod Deus ante conversionem his, ut illi volunt, largitur, alijs negat. De hoc medio disputare volunt Contra-Remonstrantes, id esse irresistibile. Sed prius debebat constare an sit, tum etiam quid sit, quam disputemus quale sit. Gratiam prædicationis externam esse dicitis, & communem : gratiam illuminationis internam facitis, sed tamen & ipsam reprobis communem. quæ est igitur illa specialis gratia ? Conversionis inquis seu regenerationis. magna verba. Sed quid est ejusmodi gratia seu medium conversionis ? Cogita: nihil invenies. hoc satis arguit figmentum esse. Dices fortasse ipsum Spiritum Sanctum immediate peragere regenerationem. At hoc est omnium absurdissimum : nam si immediate, ergo nullum est medium id est, nulla est gratia regenerationis, de qua tam operose disceptatur. huc omnia redeunt, ut ex Scriptura ipsa probetis conversionem irresistibiliter perfici. Loca vobis ad hoc ipsum in speciem probandum pauca sunt admodum : unum & omnium præcipuum dabo, in quo scio proram & puppim a nonnullis collocari : is est act. 16. 14. *Quedam autem mulier nomine Lydia, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum, Deum colens, audivit : cujus Dominus aperuit cor, ut attenderet ijs quæ dicebantur a Paulo. Quum v. baptizata esset &c.* Hic dicitis Lydiae conversionem describi per quandam specialem & irresistibilem gratiam : Ergo omnis conversio ordinaria fit irresistibiliter. In hoc argumento tria præsupponuntur, quorû duo prima falsa sunt, & tertium incertum. 1. præsupponitur hic proponi exemplum conversionis ab impietate ad pietatem seu regenerationis, quod falsum est ; cum in textu dicatur Lydia jam ante fuisse pia & Dei cultrix. 2. Præsupponitur ejus conversionem fuisse factam irresistibiliter, cum in textu nihil

aliud sit quam Deum aperuisse ei cor, & quidem eò, ut attenderet ad ea quæ Paulus prædicabat; quod de conversione non dicitur, sed tantum de attentione; tum autem an irresistibile e fuerit factum nec ne, non additur: & quamvis irresistibile fuisset, nihil ad rem faceret, quia aliud nihil significaret nisi illuminatam ei fuisse mentem, ut intelligeret sibi Deum colendum non ex Mosis præscripto, quod ante credebat, sed & in fide J. Christi; de ipsa ejus conversione ad Christianismum nihil verbotenus in hoc loco habetur, sed tantum colligitur ex ijs quæ sequuntur. 3. præsupponitur hanc Lydiæ præsentam sub verbis illis (*Deus aperuit ei cor*) conversionem omnino ordinariam fuisse; quod est probandum, & in eo, si quid lubet, Voetius fatis iudabit.

Cum ergo figmentum hoc e sacris litteris non possint demonstrare, par quidem erat ut Deo gloriam tribuerent & ad ejus laudem faterentur media illa communita quæ Deus sapientissimus ad hominum conversionem adhibet, omnino esse sufficientia, & idonea, quod ratio ipsa clamat: sed malunt illius destinata media, tanquam inepta, traducere, quam de præconceptis opinionibus quicquam decedere. Unde apertam scripturam, quæ testatur gratiam Dei salutarem omnibus hominibus apparuisse, in omnes potius formas vertere satagunt, quam errorem deponere. Sed illam communem gratiam sufficientem esse jam pluribus non urgebo, nec enim hoc quidem tempore propositum habeo omnibus adversus illos machinis pugnare, sed illa præcipua, quia, nisi ipsi specialem gratiam ex Scriptura demonstrent, satis ipsa per se corrui; quod velim a Lectore observari.

Verbum addam de *Fidelium Perseverantia*, cujus vim non constituit Voetius in homine (ipsius verba sunt th. 5. Disp. 2.) sed in Deo qui nunquam suos quamvis rejectione dignos totaliter aut finaliter deserit: sc. ex Dei fidelitate deducit inconditam perseverantiam; cum ex ea colligi deberet contrarium, sicut testatur Apostolus 2. Tim. 2. v. 11. &c. *Fidus sermo. nam si una mortui sumus, etiam una vivemus: si toleramus etiam una regnabimus: si abnegamus, & ille abnegabit nos: si increduli sumus, ille (tamen) fidelis manet; negare se ipsum non potest.* Ubi manifeste ipsa Christi fidelitas in eo quoque statuitur, quod abneget eos, qui fideles ipsi non manent, qualium Sacra pagina quædam exempla nominatum proponit 1. Tim. 1. 19. Cap. 4. 1. Cap. 6. 9. 9. &c. Tum etiam,

etiam, eventurum id ipsum prædicit ut aliqui a falsis Vatibus illi-
 ciendi sint, non modo ad defectionem a vera doctrina, & ad pro-
 fessionis false communionem, sed per illecebras ac voluptates car-
 nis ad vitæ impuritatem. quales autem homines? qui *verè* effuge-
 rant in errore versantes, sic ut inquinamenta mundi per agnitio-
 nem Domini ac Servatoris Jesu Christi evaserint. 2. Pet. 2: 18.
 19. 20. Hæc est defectio a saluari Christi agnitione atque conver-
 sione, per quam non modo profitebantur in speciem se per Dei
 gratiam segregatos a mundo esse, sed & revera segregati erant.
 Fui prolixior in hac assertione examinanda, quia in hac maxime
 ipsa controversia consistit: in alijs operam dabo, ut sim brevior.

Ad illud ergo quod Assertionem IX. proxime subjecit, *Humana
 scripta aut formulas Ecclesiasticas libris Canonicis suos homines minime
 adequare; nec ijs conscientias subijcere*; dico justam esse querelam
 quæ non illos modo sed alios quoque in Christianismo cæcus quos-
 dam attingit quod humana scripta seu Catechismos suos libris Ca-
 nonicis non comparant, sed proh dolor! etiam præferunt qui sunt
 inter ipsos simpliciores, id est, decuplo maxima capitum pars:
 quod faciunt cum conniventia, imo & cum applausu Pastorum.
 Supra omnes alios vero hic eminent Contra-Remonstrantes, qui
 cum sciant inter suos plurimos esse hac imbutos opinione, quod
 Catechismus medulla sit Sacræ Scripturæ, ita ut nefas esse duce-
 rent ejus vel apicem unum rejici; nec laborant eis eximere hunc
 errorem, & per conciones etiam publicas quidam, si occasio offe-
 ratur, instillant populo, si quando inciderint in Scripturæ Sacræ lo-
 cos difficiliore, habere ipsos in Catechismo aut similibus formulis
 analogiam fidei, qua duce possint sapere ut monet Apostolus
 Rom. 12. ad sobrietatem: nulli vero existunt, qui id ipsum aperte
 ac simplici animo sumant refutandum. Nam quod fortasse ali-
 quando satis maligne ad calumnias scilicet diluendas profertur, ap-
 pareret magis ad invidiam adversariorum pertinere, quam ad Chri-
 stianam institutionem. Sic illis scriptura ad stabiliendam Cate-
 chesin adhibetur: de Catechesi vero judicare per Scripturas majus
 esset crimen, quam de Scripturis per Catechesin. Amplius dicam,
 Vulgus id jure facere, si jus est, quod fit ad omnium fere Pastorum
 commune exemplum, qui tum cum ad ipsam rem ventum esset,
 ubi specimen dandum erat, tanquam pro aris & focis, qua publice,
 qua privatim, per fas, per nefas decertarunt, ne ulla institueretur
 Catechis-

Catechismi vel Confessionis revisio, quasi ipsa Religio scilicet hæc haberet fundamenta, eaque si attingerentur, tota in ruinam fuisset solvenda. Quid? quod ubi omnia ex voto fluebant, jamque Synodus Nationalis ex meris Contra-Remonstrantibus, & multis quidem acerrimis convocata esset Dordracum, non defuerunt tamen inter ipsos, qui Delegatos suos eo miserunt cum hoc expresso in ipsis litteris fiducialibus mandato, *ut non modo secundum Dei Verbum, sed etiam secundum analogiam fidei Confessione & Catechismo Ecclesiarum Belgicarum comprehensam, judicarent.* cum tamen sentirent ipsi in ea Synodo de formulis ipsis Ecclesiasticis judicandum esse, vel, si verius loqui velimus, pronunciandum. Adeo nec sufficiebat Sacrarum litterarum autoritas nec certus Collegarum favor, jam ante schismate confirmatus, nisi insuper Catechismo Confessionique is honor haberetur, ut eis ipsis, ad quos litteræ perferebantur, tanta loquendi libertas horrorem incuteret: quæ tamen, cum omnibus idem studium esset, levi quodam inducto colore facile fuit approbata. Ex quibus qui non videt Contra-Remonstrantes humanis scriptis plus satis conscientias subijcere, eum oportet talpa cæciorem esse.

Quod sequitur Assert. X. ipsos *prophetandi libertatem, & libertatem conscientiarum servitute aut tyrannide non premere, nec premi velle, verum esse concedi potest, si intelligatur de servitute aut tyrannide in eos, qui se ad ipsos Contra-Remonstrantes adjungunt: sed credendum est, loqui Voetium de alijs.* Ergo cum hic dicit, non velle Religionem suam ut prophetandi conscientiarumve libertas servitute aut tyrannide prematur, id est, ut Magistratus Christianus libertatem conscientiarum, quin & prophetandi libertatem persecutionibus ullis impediatur, palam damnat ipse suos Magistratus, quod contra Religionis, quam profitentur, præcepta fecerint, cum parum Christianis Concionatorum præcipue suasionibus tempestivis, intempestivis, sese eo adduci passi sunt, ut ea in Remonstrantes admiserint, quæ infinitorum hominum, non dico Remonstrantium, sed eorum qui extra partes constituti sunt, conscientiam testantur, & linguæ profitentur persecutionem esse. Neget Voetius quantum libet, disputet, clamet ad ravim usque, vereor eum minime satisfacturum esse vel ipsorum Magistratuum suorum conscientijs. Verbis tuis, insane Voeti, non pacabitur ipsorum conscientia, quæ nimis aperte eis dicat vos docuisse, persecutionem in Remonstrantes esse,

licitam

licitam, atque etiam justam, contra quam hic diserte asseris in The-
sibus; quod autem & persecutionem eam fuisse, & injustam fuisse
agnoscant, apparet, cum plurimis ipsorum jam displicere incipiant
vestra consilia, qui verbo tenus publice clamatis Religionem ve-
stram non pati, ut cuiquam libertas prophetandi vel conscientia
violetur, quo tamen omnes conatus intenditis, quasi persecutionum
evidentissimam lucem Disputationis clypeo præsumentis obumbrare.
Hæc vident Magistratus, & intelligunt si vel quam maxime vo-
bis morem gerant, tamen se apud posteritatem a vobis ipsis incu-
sandos, quod adversus Religionis ipsius præcepta inclementer ad-
modum innoxios fuerint persecuti. Fraudem agnoscunt, displicet
collusio, Quo nomine & ipsis numenas habemus gratias, & Deum
precamur ut eorum erga nos clementiam remuneretur in die Do-
mini nostri Jesu Christi. Pluribus in hanc rem non insistam, quam-
vis multa dici possent, quibus supersedeo non in *Voetij* gratiam, sed
ob alias causas, quæ mihi magis sunt cordi. Unum ab illo petam,
ut breviter tantum explicet omnes persecutionum formas, quod
videamus, an ipsius Religio nec premat quenquam nec premi velit
persecutione. Ubi fecerit, puto rem ipsam fore ita claram, ut quod
hic asserit, publice revocet; statuaturque, licitum esse Magistratui,
ut libertatem prophetandi & libertatem conscientiarum coactiva
potestate premant, imo ut premant Religionem ipsam, velle.

Ex dictis obiter liquet, evidens erratum, vel potius officiosum
mendacium esse, excogitatum in laudem suæ Ecclesiæ, cum quod
scribit Assert. XI. *Nullibi majorem erga Principes & Magistratum
obedientiam esse, nullibi securiorem politiam, quam ubi subditi sua Re-
ligione probe sunt imbuti.* si liberet exteras citare historias, multa ad-
duci possent in contrarium: sed cupio me continere intra termi-
nos. Quælo quæ potest per Religionem esse illius politia supra
alias securitas, vel obedientia major erga Magistratum, ubi docen-
tur subditi, libertatem alijs adimendam esse? Cum sint Contra-
Remonstrantes domini publicorum templorum, cumque illis fere
solis omnium & Ecclesiasticorum & Politicorum munerum bene-
ficia sint destinata, videas tamen quibus locis maxime illi trium-
phant minimam esse quietem, crucem esse quod Remonstrantes
videre cogantur, mortem quod non liceat extinguere. Quales
infiniti cum existant inter ipsos odio implacabili (quod cum fide
consistere non potest, ut fatetur *Voetius* Disp. 2. thes. 4.) nemo

pastorum placare aut moderari curat : quin tribunitijs potius concionibus instigant plebeculam, vel in ipsam quæ a Deo ordinata est potestatem, si non ad nutum Ecclesiæ adversarios exterminare laborent. Horum nonnulli cum ab ipso Magistratu, ob hanc so'am causam, sint urbibus ejecti, non censuram a Collegis, sed magis laudem consecuti sunt; quippe quibus non invitis per longa temporum spacia concionatoriam maledicentiam exercuissent: quo in genere emicuit etiam quidam *Voetij* alter-ipse. Quid futurum existimamus si Magistratus alij Religioni per conscientiam effet addictus, & si appareret ejus loco movendi aliqua spes? quid futurum inquam, nisi quod vidimus, cum suspitione tantum gravarentur, ut publici odij & conviciorum fierent quotidianæ victimæ, cum manifesto seditionum periculo, donec loco moti fuerunt; & quidem ut intelligas ob religionem fuisse motos, in tanto numero, tot pagis, tot urbibus, tot collegijs, omnes ad unum loco moti sunt, nisi si qui erant, qui mutata professione parati essent vel cum animæ detrimento ordinis emolumenta conservare. Quæ tamen non dico ut ipsi Religioni imputem, absit, sed tantum, ut ostendam, cum variæ sint Christianismi professiones, quæ obedientiam erga Magistratus sincere urgent, *Voetium* non sincere agere, qui laudem communem, sed alijs tamen longe magis debitam, in sui tantum generis homines conatus sit verbis derivare. Porro quod in eadem Assertionem pronunciat, *sinistrum esse judicium, & vanum metum, quod putant nonnulli, Monarchijs præjudiciosam esse hanc simplicem & popularem Religionis formam*, non per omnia convenit cum eo quod dictitare solebat Rex Magnæ Britanniæ, *Ubi non est Episcopus ibi non est Rex*: cui quidem uti majorem curam & notitiam regni sui, quam novitio huic professori, libenter concedo, ita tamen rem ipsam in medio cogor relinquere.

In secunda Classe præjudiciorum cætera omitto, hoc tantum annotabo, quod Assert. II. *Religionem suam asserit Dissensiones non fovere, nec omnino talibus concuti, quæ fundamentale & essenziale discrimen inter ipsos statuunt*. Fateor discrimen quod est inter Supralapsarios & Infra-lapsarios tanti non esse debere, ut propterea unitatem suæ sectæ scindant, etiam alteri alteros gravant horribilibus consequentijs, ac non minus execrandis, quam adversarios ipsos; Deum statui ab his insipientem, ab illis injustum. Caulæ satis erat, ut dissensiones illæ fundamentales dicerentur, si quæsitus fuisset schismati

Schismati prætextus, quemadmodum in alios quæsitus fuit. Sed aliter visum est Dordracenis Patribus; sua cuique manente sententia consensam iniverunt, qualem Herodes & Pontius Pilatus, ut consequentij indulgerent adversus Remonstrantes, & caritatis meminiissent erga alios.

In 3. Classe Assert. I. g'oriatur, *Ecclesias suas collapsam restituisse disciplinam Ecclesiasticam.* Sed, num in qua parte laudabili? num in melius mutati mores? num ut homines magis, quam ante (quo scilicet tempore Ecclesiastica disciplina collapsa jacebat) in timore ac tremore salutem suam operentur? an vero ut Ecclesiasticum Synedrium autoritate p'us polleat? Egregie vero restituta disciplina. A Deo nulla est Ecclesiæ potestas, nisi ad ædificationem: quare si vobis Magistratus tantum largiantur quantum ad ædificationem necesse est, quicquid insuper arrogatis sive erga populum, sive erga Clerum, invitis nonnunquam Magistratibus, quibus demonstrare aiquando nec vultis, nec potestis, res eas de quibus controversia est ad ædificationem pertinere; totum illud, inquam, de Magistratuum sacra potestate detruncatis: etiam hanc disciplinæ partem, quam vos collapsam g'oriamini restituisse.

In III. quæ deinde sequitur Ass. dum sic loqueris *Præcitas & æneſta in cultu divino, in moribus, in conversatione, quam urget Religio vestra, &c.* ostendis ubique te tui similem esse, id est, vanum & jactabundum. Nam si eam intelligis præcitatam & æneſtam quæ in eo consistit, ut homines conscientiæ suæ diligentem rationem habeant, quoad cultum Dei, quoad mores, quoad conversationem totam, an est ulla Religio, quæ hanc præcitatam non urget? Cur ergo tuæ vendicas in præjudicium aliarum, & quatenus ab alijs sejungitur, quod est ei cum alijs commune? Si quid aliud intelligas per hanc præcitatam, age dic quæta quæst. Catechetica, quotove articulo Confessionis, quive autores Religionis tuæ de hac singulari præcitate scripserint. Vix scio, an ullus inveniatur præter te ipsum, qui aliquid ea de re commentatus, aut commentus es; & hic, ne tibi gloriola impensibilis laboris periret, suppresso autore, tamen tuum ipsius egisti præconem. Quod si eo respexisti, uti ex animo credo, respondeo: *Gisberum Voetium* solum, numerum non facere, ac ne quidem etiamnum inter primos esse cujus adhuc lateat messis in herba; addo, insanire hominem,

si se tantum Doctorem esse iudicat, ut quod ipse scribit autoritatem habere velit Religionis totius.

Sequitur Contraremonstrantiæ Religionis elogium summum, quod Assert. V. sic *Vœsius* enunciat: *Quod pacem & Syncretismum sectarum in Europa, seu Christianismo nec molitur, nec probet, nec admittat Religio nostra, quasi proprio quodam genio errorum & sectarum omnium perpetua ἀποτροπή id perfectioni ejus derogare aut præjudicare non potest.* O quantum est in rebus inane! dum fumos inanis gloriæ meditatur, dum Religionem suam ad summum perfectionis fastigium extollere molitur. Quid enim hinc Lector colliget. Pacem & Syncretismum non moliri nihil derogat perfectioni Religionis: Ergo Syncretismum moliri derogaret ejus perfectioni, essetque minus perfecta, sed tamen vera. Aliud nihil hic video desiderari, nisi ut aperte tueatur, licitum esse Religioni sectas sine necessitate facere; hoc est, Remonstrantes ex suo coetu eijcere, id quidem non fuisse eis necessarium, sed arbitrarium, nec tamen eo quicquam de perfectione Religionis Contra-Remonstrantiæ decedere, quamvis multum decedat caritati. Hæc inquam sententia verborum esse videtur, si rigide, quod in Theſibus fieri solet, accipiantur. Sed non est dubium, quin hoc loco, cum se captum videbit *Vœsius*, excogitet opportunam distinctionem. sc. se locutum esse tantum de ea perfectione, Religionis, quæ ad ejus veritatem conservandam satis est: quo sensu Philosophi dicunt perfectum esse hominem, etiam si summa laboret imperfectione, morbis & calamitate omnis generis cumulatissimus, & nihil perfectionis habeat, nisi quod perfectus sit homo: ita se perfectam quoque vocasse Religionem, etsi esset omnino vitiosissima, dum tamen ei vere Religionis sive Ecclesiæ (nam hæc duo passim confundit) appellatio conveniret. Si id ita est, dico eum fucum facere hominibus dum sic in verbis ludit, & id ipsum tamen minime convenire cum ea gloria, quæ antecessit, Ecclesias suas disciplinam Ecclesiasticam restituisse. Sed concedamus improprie locutum esse, subterfugiumque iterum ad manum esse, rem ipsam videamus. Hoccine tu laudibus, si Religio aliqua ita sit errorum omnium & sectarum perpetua averfatrix, ut nec molitur, nec probet, nec admittat pacem, quam odiose Syncretismum, tu vocas, diversarum Professionum? An omnes ergo errores sic averfari debet Ecclesia, ut schisma potius conservet,

conferret, quam toleret errorem, seu fundamentalē seu non fundamentalem? Distinguendum fuerat. An omnes item sectas, seu jure, seu injuria constitutas? & hic distinguendum fuerat. Si sectarum posset numerus minui, salva cuique sua conscientia, cessarent iniqua judicia & odia, angereturque Christianitatis unicum signum caritas. At tu, qui non vis coire sectas illas quæ in Europa sunt, vel, ut apertius loquar, ullas earum quæ in Europa sunt, cum vestra; cur pacem denegas ijs, quibus Deus non denegat salutem? ostende ex. gr. quo loco damnavit vel rejecit a se Christus homines viventes ad normam professionis Lutheranz? quo loco qui vivunt ex præscripto professionis Anabaptisticæ? quo loco fere omnes alios dicam præter Pontificios? Ex quo concludendum est, quantum datur, semper admittendam, probandam, molendam esse pacem: contra quam faciunt Contra-Remonstrantici gregis quidam hoc tempore antesignani. Hæc tamen omnia etsi aperte refutares, duplex adhuc superest in assertionem tuam falsitas: una quod jactes, hunc esse quasi genium Religionis vestræ; altera, quod proprium. Constat enim, ac mirum est, tibi tanto historico non constare Reformatos non semel Lutheranis tum in superiore, tum in Inferiore Germania pacem Christianam obtulisse, & coijisset, nisi quam Reformati tunc temporis judicabant esse caritatem, Lutherani pro Syncretismo fuissent averſati. Unde discas non tam proprium hunc esse genium vestræ Religionis, quin sit familiarior etiam alijs diversis: nam in Calvino, Beza, Buccero, Landtgravio Hassiæ, alijsque præstantissimis alium, ac tui dissimilem deprehendes. Falsum ergo utrumque est, nisi dicas vos non admittere, nec probare, nec moliri tales conciliationes, postquam primus conatus non successit, ex illo tempore evasisse tam rigidos, ut nihil habeatis in animo, nisi jus vestrum persequi. Sed & hoc iniquum est: Nec enim licet quod per se fundamentale ac necessarium non est, in futurum pro necessario velle habere, & quasi abjurare quod ante pie conatus sis; id fieri non potest nisi ab eo qui schismaticum se esse fateatur.

Sed age, de nostris hominibus loquamur paulo clarius, & probeamus, Contraremonstrantes esse Schismaticos. Si fratres duo eodem utantur contubernio, inter quos lis oriatur, quæ possit ægre componi, sed tamē cohabitent, donec alter valentior, non modo verbis, sed & verberibus expellat alterū, nec eum deinceps sub tectū recipere velit, nisi fustibus dedolandū; uter horum autor erit secessionis.

Certe qui expulit alterum. Ergo qui schisma fecerunt, sunt Contra-Remonstrantes, quod fratres invitos supplicesque fulmine auctoritatis Synodalis, tum insuper edictis, atque executionibus horrendis persecuti sint. Res clamat: sed una restat quæstio, An ad hanc secessionem faciendam causas habuerint justas: si non justas, manifesto tenentur schismatis: si justas, cur eas non proferunt? Diffiteri non possunt etiam nostram sententiam esse veterem, fuisse in ea varios Ecclesiæ Christianæ patres. Cur ergo non sit tolerabilis, si nullus in ea est error fundamentalis: si fundamentalis error inest, ostendant eam alicubi ad Veteribus damnatam: alioqui necesse est, eos existimare, Synodum Dordracenam primam ac solam intellexisse hæc esse fundamentalia, quæ per tot sæcula fundamentalia non fuere. Declarent etiam, qua conscientia ad pacem & tolerantiam Christianam Lutheranos ipsi ante invitaverint: tum qua fronte Lutherum ipsum & Melancthonem, Reformatis Doctoribus annumerarint? cum Melancthonem dico, dico simul infinitos ejus discipulos, ut qui fuerit totius Germaniæ communis Doctor. Cur in illis tolerastis, quod anathemate damnatis in nobis? si fundamentalia sunt, cur tolerastis? si non sunt, cur scinditis Ecclesiam? Quod ad Melancthonem attinet, eum abdicasse sententiam, quam Contra-Remonstrantes tuentur, nemo negat: de Luthero nonnulli dubitant; quippe qui ipse de *Servo arbitrio* librum edidit, nec id scriptum publice unquam revocavit. facile est respondere, etsi non eo revocavit modo, quo scandalum potuisset dare infirmioribus, & totam Reformationem suspitione temeritatis gravare, tamen varijs locis non obscura reliquisse suæ mentis iudicia; e quibus unum citabo e c. 26. Gen. tom. 6. Witteberg. *Post meam mortem multi meos libros, inquit, in medium proferent & inde omnis generis errores & deliria sua confirmabunt. Scripsi autem inter reliqua, Esse omnia absoluta & necessaria; sed simul addidi, quod aspiciendus sit Deus revelatus. Vos igitur, qui nunc me auditis, meminertis, me hoc docuisse, non esse inquirendum de Prædestinatione Dei absconditi, sed in ea acquiescendum esse, quæ revelatur per vocationem & ministerium verbi.* Satis apparet dolere homini de eo quod scripsit, ac nominatim de Prædestinatione illa absoluta, verenti ne omnis generis errores & deliria inde confirmentur. Quam autem intelligit quæso prædestinationem absconditi Dei nisi vestram, quam & ipse ante docuerat, ex qua vos vultis omnem consolationem & fidei

robur deduci? eam vetat inquiri, aliam v. substitui, quæ per vocationem & ministerium verbi revelatur, cum illa reveletur nullo modo. Unde certum est, neque fide eam posse intelligi. Qui sic sentit an non subruit omnia Synodi vestræ fundamenta? Et tamen hunc virum Calvinus in *Isaiam c. 57. v. 1. prophetam Dei* fuisse pronunciat, etiam eo tempore quo ista fortasse concionabatur, hoc est, non multo ante quam subductus est e mundo. Quo quidem tempore et si nihil ipse revocasset, imo et si in ejusdem sententiæ confirmatione constantissimus fuisset, tamen vel hoc solum ad Contra-Remonstrantes confutandos sufficit, quod indivisum habuit omnium suorum laborum socium *Melanchthonem*; quem in Christo tam charum habere non licuisset, si is dogmata fidei fundamentalia evertibat. & in totam Germaniam tam pestiferum virus, quam huic Synodo Dordracenæ visum est, cum summo omnium applausu spargebat. Quod si & *Melanchthon Voetio* forder, percurrat modo Martyrologium ipsum Reformationum, inveniet inibi & Melanchthonianos, id est, Remonstrantiæ farinæ homines. Adeo quos olim ipsi pro Martyribus laudarunt, nunc mutata velificatione in hæreticos deformant. Ex quibus si non evidenter satis apparet, hos homines schismaticos esse, nescio profecto quibus argumentis quisquam schismatis possit accusari.

Hactenus ergo *Voetius* quædam adversus suam Religionem nostrorum præjudicia commemoravit: sed & sunt alia, eaque non parvi momenti, quæ plurimos habent pessime: quæ sive studio dissimulat, sive imprudens omittit, summatim commemoranda sunt, ut intelligat Lector, quam digne collapsa Ecclesiæ Disciplina ab his mortalibus restituta sit in integrum. Ante perfectam & confirmatam secessionem per annos aiquot nullum genus fuit maledicti, nec mendacij, quod non cuivis in Remonstrantes impune licuerit: a Pontificijs non multum eos discrepare, & clandestinas ab hoste pecunias accipere cuivis in ore erat. Ostende, quis hoc nomine ullam sustinuit censuram? ostende adeo vel unum Concionatorem e vestris illis propugnatoribus, & Zelotis, quorum tu fuisti tunc etiam de numero, qui non conatus sit has suspiciones augere. Successit Geldrica Synodus, in qua non dicam quam malis artibus usi sitis, ut suffragiorum numero potiores evaderetis, sed hoc tantum, quod in eadem *Henricus Arnoldi* nomine ac mandato Synodi Sued-Hollandicæ, id est puto, tuo quoque ipsius nomine

inter

inter cæteros, cum execratione detestatus sit ea ipsissima axiomata quæ in Hollandia medullam clamabatis esse Euangelij, per apertum mendacium officiosum pro tempore, vel per æquivocationes, ac mentales reservationes, quas ipse jam testaris in hisce Thesisibus repugnare simplicitati Christianæ, & quales tu quantumvis subtilis nunquam probabis, Spiritum S. ulli homini dictasse. In Dordracena Synodo quæ tota constabat ex Contra-Remonstrantibus, cum eodem citati essent nostri cum hac amplissima formula, *ut causam suam proponerent, explicarent, & defenderent, quantum ipsi possent, & necessarium judicarent*, ubi ad rem ventum esset, nihil minus quam ex fide fuit actum. tot machinæ & fraudes adhibitæ, ut ipsos Venerandissimos patres e schola Simonia crederes prodijisse. Postquam ibi iud horribile Mysterium iniquitatis, schisma inquam, decretum est, in exitum mox sunt missi Remonstrantes tanta cum sævitia, quanta esse potest maxima; adeo graves pœnæ sunt constitutæ & inflictæ non tantum ijs, qui ipsos hospitio excepissent, vel concionantes audivissent, vel scripta legissent, sed ipsis adeo uxoribus, quæ epistolas a maritis accepissent; etsi nihil in illis contineretur ulla reprehensione dignum. His modis sævitum est in homines etiam simplicissimos, nulla habita ratione conscientia, sed solius sententiæ. Quæ omnia tantum abestis a revocando, ut doleatis etiamnum eadem vobis non licere. Cur autem opratis licere? scilicet ad propugnandam eam doctrinam, quam tamen plurimos vestrum pudet vel in concione vel in colloquio sincere profiteri, ut agnosci possit eos conscientia reclamante hæc omnia moliri non ob Euangelium Christi, cuius non est quod quenkumque pudeat; sed ob hominum commenta, quorum ideo tantum pudet, quod cum Euangelio Christi non satis perspicue conveniunt. Mitto ca umnias etiam quotidianas & mendacia, ob quæ nulli censura intentatur, quia ad solos scilicet Remonstrantes deprimendos vobis est utilis. Te appello ipsum, serio responde, an religio Vera esse possit, ex ea parte qua talibus præsidijis opus habet? Et vis videre quantum his præjudicijs multi moveantur? Purimi sunt homines stupidi illi quidem, sed tamen ingenui in bivio Religionum, qui cum destituantur nostra institutione, vobis autem per conscientiam se adjungere non possunt, non ob ea præjudicia quæ tu commemorasti, quorum nulla curant, sed ob hæc postrema a me allegata, nullo negotio concedunt omnes passim per hæc Provincias

cias in castra Pontificiorum. Hic fructus est Synodi vestrae Dor-
dracenae, praeter multorum Epicureismum satis manifestum. In-
terim vero an pereat frater infirmus, pro quo mortuus est Christus
parvi penditis: at Dei refert qui eos redemit, & refert D. D. Or-
dinum ut subditos habeant fideiiores. Quod si vobis cordi est serio
omnia tollere praedicta Religionis, valeat inutilis Disputatio, sub-
tilis distinctio, ingeniola exceptio: illos mortales, qui horum
nihil intelligunt, in aeternum non movebunt: sed utinam hoc sit
vobis primum & praecipuum studium, a carnis operibus, calumnia,
inquam, odio, ambitione, saevitiaque vos ad Deum convertere
toto corde & tota anima; ut quos abigitis nunc apertissima impro-
bitate, per pietatis lucem cogatis laudare Patrem vestrum, qui in
caelis est. Si id fiat, affirmo, vos longe florentiores habituros
esse Ecclesias, quam si perpetui sitis omnium, vel minimorum erro-
rum *Contra-pontificios*.

Aggrediamur nunc alteram Disputationis partem, quae complec-
titur *Corollaria*. inter prima ea quae sunt Theologica. Paradoxum 2.
ita habet *Bona opera ex usu Scripturae aliquo modo dici possunt causa vitae
aeternae 2. Cor. 4. v. 17. Philipp. 2. v. 12. &c.* Attende quid dicas.
Primum si vere dicitur, addo etiam ex usu Scripturae, bona opera
aliquomodo causas esse vitae aeternae; cur nostri, qui tamen ab hoc
improprio & odioso verbo religiose abstinent, tam acerbis susti-
nent calumnias a vestris, quod velint per bona opera sua servari,
quasi id praedictet gratiae Christi? Cur tu ipse uteris hoc argu-
mento Disp. 2. Th. 2. Electionem esse per gratiam, ergo non
per fidem? cum hic statuas vitam aeternam, quae donum Dei est
per Christum Jesum Dominum nostrum, esse per opera, addas-
que ne speciem quidem aut umbram argumenti pro merito hinc
peti posse. Ergo & cum gravare libet Remonstrantes, erit tibi
illud contra Scripturam, & cum inauguralem lauream affectas
tam eris vanus, ut dicas id ipsum non modo secundum Scriptu-
ram esse, sed etiam *ex usu Scripturae*, quamvis ipse fatearis esse Pa-
radoxum. Cavete vobis Contra-Remonstrantes ab hoc Para-
doxo capite: nam si plures sint eadem prophetandi libertate ad
Quodlibeta & Paradoxa, non diu erit, quin pro paucis in Reli-
gione dissensionibus, habeatis plurimas: tum si insuper sibi
blandiantur eadem praecisitate, quam hic nusquam non praese-
fert, id est, si sint homines tam sui amantes quam ipse, non

dubitari potest, quin vestra Religio brevi & alterum schismatis foetum in lucem edat.

Theologiae Naturalis titulus duo habet Paradoxa, quorum prius hoc est: *Usus rationis si in Theologia supernaturali locum non habeat, nulla erit Theologia super-naturalis, subjective scil. accepta.* Si mentem ejus bene assequor, statuit, Eum qui usum rationis in Theologia non admittit, ipsum Theologum esse non posse. quod si hoc de eo tantum intelligi debet, qui nulla omnino ratione utatur in Scripturae tractatione, dico Talem hominem non inveniri usquam in toto terrarum orbe, vel si inveniatur, omnes ac singulas sectas, imo fere omnes ac singulos homines, testari eum Theologum non esse. Itaque hoc sensu si proposuit suam sententiam pro paradoxa, imposuit populo, ut paradoxus videretur. Sed si contra quam multi sentiunt judicet, Eum Theologum esse non posse, qui rationem facile contemnit in dogmatis suae Religionis stabiliendis aut propugnandis; apparebit quantus ipse *Voetius* suo judicio sit Theologus, ubi hoc scriptum refutaverit: apparebit, inquam, an ea quae ratio ipsa evidentissima dicat, patiatur in sua Theologia supernaturali locum habere. Praeterea nisi ad manum habeat opportunam aliquam distinctionem ex obscuritate sui styli petitam; dico, hoc paradoxon directe pugnanare cum eo quod asseruit Praejudiciorum Classe 3. Assert. VI. ibi enim statuit, etsi quidam ex infami methodo, & vertiginoso postulato usum ratiocinationis & consequentiarum in tractandis Theologicis abijcerent, non tamen causa bonitati & controversiarum ex unico fidei principio (sacra scil. scriptura) pertractationi quicquam detrabi: id est, si interpreteris, vel ipsos illos posse abunde tractare controversias ac totam Religionis causam ex S. Scriptura, atque ita Theologos veros esse; vel saltem, alios, etiam in omnibus ijs quae controversa sunt, posse his hominibus ex sola Scriptura sacra sic satisfacere, ut appareat Theologos esse, etsi usus rationis in Theologia supernaturali locum non haberet. Discat *Voetius* secum ipse consentire.

Sequitur alterum: *Speculative nulli sunt Athei qui certo persuasi sint, non esse Deum.* Temere non minus, quam confidenter. Qui scis *Voeti*, nullos esse, cum nemo sciat quid in homine sive in alijs hominibus sit, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? cum multi omnia ea & dixerint, & fecerint, quibus se speculative atheos demon-

demonstrare possent. Temeritatem tuam hic p'ane testatam facis contra universalem omnium gentium, religionum, ætatum (ut tuo verbo utar) experientiam: addam etiam, quod gravius est, contra Sacram Scripturam. Annon enim ex impia maiorum vita colligit Propheta, stultum cum animo suo statuere, Non est Deus? quo jure ita colligit, nisi præsupponat fieri posse, ut eo stultitiæ prolabantur homines, ut tam stultè colligant. Quid? an fieri non potest, ut aliquando vel aliquamdiu impij in eo errore versentur ut non credant Deum esse ullum, omniaque a fortuna existere? Vereor nimis multos esse. An non potest fieri, ut, si per hypothesein concedant Deum esse, tamen nihil omnino credant de ejus circa singularia Providentia, quod tantuadem est ac Deum ipsum negare? qui enim Deum dicitis colendum & venerandum Numen ipso vocabulo agnoscit. Vereor hujus generis esse infinitos. Fortasse dices, illos reclamante atque invita conscientia in eos errores impingere, itaque practice tantum Atheos esse cum speculative a conscientia ipsa redarguantur. Hoc si dicas, regeram esse petitionem principij, probandum esse, quin scripturam ipsam de multis contra testari, eos suaviter in hoc errore sibi esse planuros ac serio rufuros, quod & multi faciunt, aliorum pietatem. Si error est, jam speculativus est; si suavis, jam cessat conscientia. Quod si exempla colligere liberet eorum, qui hoc ipso sensu athei dicuntur, sive ex Sacra pagina, sive ex autoribus profanis, integrorum fere nationum, imo totius mundi veteris mole te obruerem: nam practice impium esse, ex eo quod speculativæ impietati indulgeatur, proficitur, quin tuo te testimonio revincam, qui cum dicas Corollar. Theolog. II. *Multos Deos credere idem esse, ac nullum Deum credere;* cogaris statuere, omnes eos qui olim atque etiamnum hodie credunt multos esse Deos, speculative Atheos esse. Sed neglecta tua autoritate, quæ parvi momenti est apud Vestros, nedum apud alios, redde mihi solidam rationem, cum doceatis Deum homines nonnullos in reprobum dare sensum, id est, reprobum eis sensum indere ob antecedentia peccata, cur non posset hoc ipso eos peccato indurare, ut conscientiam plane cauteriatam habeant, nec amplius credant Deum esse?

In Catecheticis & Liturgicis ita exultat, ut citra dubium se omnibus

oranibus quoque Contra-Remonstrantibus palmam longe præri-
 pere existimet. quippe qui non modo Catechesin universam uno
 Corollario defendendam intra brevis horæ spacium animose susci-
 pit, quam tamen nunc patiemur quiescere: sed & Coroll. I. *Ni-
 hil melius dictum tuetur quam illud Catechif. quæst. 5. Natura propen-
 sus sum ad odium Dei & proximi. Et quæst. 60. Et etiamnum ad
 omne malum propensus sum. Et quæst. 114. Sanctissimi habent tantum
 exigua initia obedientiæ. Itaque nihil absurdius decantatis variorum Censu-
 ris, quæ in hæc verba imprimis incurrunt. Et Coroll. II. Veram
 humilitatem & devotionem sapere illas preces &c. in ore fidelium &
 regeneritorum, Propensi ad omne malum, inutiles ad bonum. Cum
 nihil absurdius esse velit, quam censuras omnium quibus hæc mi-
 nus arrident, fas erat ut diceret esse eas absurdas, quo sensu ab
 ipsis proponuntur, non autem in eum sensum detortas, quem
 sibi ipse fingit. Quod ad Remonstrantes igitur attinet, non ne-
 gabant eas preces, aliasque phrasas, ex humilitate ac devotione
 erga Deum primitus profectas esse, plurimosque iisdem esse
 piissime usos, imo nec negabant, ipsas hæc commode explica-
 tas nihil in se falsitatis continere, sed duriusculas esse, & in gra-
 tiam infirmorum emolliendas sibi videri: quemadmodum con-
 siderationes ipsorū in Synodo Dordracena exhibitæ ad Cateches.
 quæst. 5. diserte testantur; nec inde multum abluunt, quæ ad
 quæst. 60. ac 114. item annotata sunt, ut ostendatur eas phra-
 ses striete sumptas esse inconcinnas. Contra-Remonstrantes reli-
 qui hic auscultare noluerunt: hæc tolerabilia satis esse, murari
 non debere, aut fortasse non posse sine aliqua scandali suspitione:
 sed Voetius altius assurgit, *Nihil melius dictum esse* clamat. Para-
 doxum est. Ostende mihi Voeti competenti numero autores in
 Ecclesia Tua Reformata qui idem testantur: nisi facis, vanus
 & ridiculus es, qui hæc ita extollas non ex vera humilitate & de-
 votione, ut illi priores, sed ex contentionis studio: in quo tamen
 scito nihil gratius nobis esse, quam vos vestra somnia sic vulgo
 commendare, quo facillime ipsos abalienare possunt. Venio ad
 rem ipsam. Cum Remonstrantium Consideratio potissima fuerit
 circa phrasin, tu vero contra contendas, nihil melius dici, quid
 opus erat in ipsa Disputatione te eas phrasas explicare per alias
 clariiores, quod aliquoties conatus fuisti? Nam si id opus erat,
 jam per se liquet falsum esse, quod nihil melius dictum sit: relin-
 quitus*

quibus enim fuisse obsecratur, & jure in eo Remonstrantes perspicuitatem desiderasse. Sed insuper tam miserum te ibi athletam ostendisti, ut multis suspicionem feceris, Ea dicta non tantum obscura esse, verum etiam falsa, quia non ausus fuisti, ea vera esse defendere, nisi virtualiter, quam distinctionem non millesimus vestrorum auditorum intelligit, ac fortasse ne tu quidem ipse. Age Voeti ostende qui sunt illi interpretes in Catechesin vestram qui testentur, nos natura virtualiter tantum propensos esse ad odium Dei & proximi; Virtualiterque tantum etiamnum ad omne malum propensos. Nam id quod tu dicis, pro totius Religionis Vestrae expositione me admittere, stultum esset: ostende inquam, illam unicum esse Catecheseos sensum, quem fortasse primus omnium Voetius observavit, quemque nec Synodus nec Ecclesia hactenus approbavit. Age vero ostende etiam Remonstrantes hoc sensu ista unquam negasse. Possumus etiam nos statuere Virtualiter homines ad omne malum propensos esse: sed tum erit explicandum, quid nugamentum illud virtualitatis sibi velit. Ergo non perspicue defendisti, sed intricasti tantum ipsum negotium, quia cum veritate expedire non poteras. Et quid si urgeam te hoc argumento; Adamus in primo integritatis statu Virtualiter etiam propensus fuit ad omne malum. Quid regeres? An non necesse erit ut Tu Virtualiter nova distinctione elucides? Et qua quaeso? ubi septem atramentum addideris, tum vero apparebit, Nihil stultius, nihil ineptius dici potuisse, quam hoc ipsum tuum Nihil melius.

Et quidem videris mihi hanc culpam tua sponte agnovisse, cum ad 19. Septemb. in aliena disputatione eadem Corollaria de novo proposuisti: scilicet, ut quod ante peccatum erat nova quadam distinctione, quam fortasse interim excogitavisti, speciose corrigeres. si enim confidis, te ad propositas objectiones abunde & perspicue expectationi Auditorum satisfecisse, quid opus erat prima occasione in disputationem de alia materia haec eadem ingerere? Video quid responsurus sis: nempe, te de novo irritatum fuisse, prodijisse interim cujusdam lucifugae epistolae compendium vernacula lingua, quo perstringaris quasi ad ludicram ostentationem haec Catechetica & Liturgica Corollaria, itemque illa de Futurorum contingentium veritate proposueris, quae tibi ad seriam defensionem Catecheseos & Liturgiae Vestrae suscepta sint. Si eam ob causam moveris Voeti, necesse est, ut totam tuam quasi inauguralem disputationem

tionem iterum proponas, cum in illo scripto dicaris & vere dicaris, ad ostentationem proposuisse fere totas Theses. Sed tu dissimulatis cæteris ea excerpis, quæ tuam causam cū Ecclesiæ favorabili specie conjungunt, ut si quis audeat tuam vanitatem, & eruditionis ostentationem carpere, mox toti Ecclesiæ contumeliam facere videatur. Videamus autem, quam sincere, & qua conditione adversarios in arenam denuo voces. Vocat tuus ille Respondens, sed ut quis intelligit de Consilio Præsidis *Gisberti Voetij* ad disputationem, *Si quis est, qui curis secundis, hoc est, melioribus argumentis in forma putat se aliquid posse.* Ubi est illud auditum ut vel typis excudi debeat, non alia conditione opponendum esse, quam syllogismis in forma. Vin scire causam Lector? quia non bene successit *Voetio* respondere ad materiam. Ea proposita fuerunt, ex quibus post frustra tentatas responsiones ac solutiones aliquot non se poterat aliter honeste expedire, quam ut provocaret ad Syllogisticam formam: quæ aliter proponerentur, ac potissimum per similitudines, ea explicare quidem, sed non probare. Credite si *Voetio* gratificari vultis: & concedite ei facilem victoriam: nam & hanc stipulatur, dum hæc etiam adjicit; *Alioquin silentium ejus etiam in lucro & triumpho veritatis Ecclesiarum vostrarum deputabimus.* Crede mihi, *Voeti*, non interest veritatis Ecclesiarum vostrarum, ut in lucro deputent illud paradoxum pronunciatum quod tu jam iterata disputatione ventilandum proponis *Nihil melius dictum esse.* Habe tibi tuam arrogantiam, aut ostende, cum quò sit tibi communis. Sed silentium adversarij tam facile in lucro & triumpho deputare Ecclesiæ suæ, quid est aliud quam stultissimo & iniquissimo præjudicio velle gravare Ecclesias alias? perinde eum est ac si *Voetius* per suam tubornatum Respondentem proclamer, nisi ad diem & horam ac locum ex arbitrio *D. Gisberti Voetij* destinatum adsint Remonstrantes, quibuscunque suæ Religionis honor cordi est, omnibus suis negotijs posthabitis, & quidem instructi syllogismis in forma, propositum esse eidem Reverendo Viro omnibusque ejus pullis, quos favore suo dignatur, ipsorum Religionem hoc præjudicio in perpetuum gravare. En virum qui de Præjudicijs veræ Religionis disputat, qui nullis omnino indulget præjudicijs, quique in Religione nihil videt nisi Religionem. At ego tibi pro Remonstrantibus illis vicissim aliud reponam. Rident te suaviter; satis habent, quod primo insultu tuam existimationem prostraverint, nec libet victoriam partam, iniqua præsertim condi-

conditione, denno quasi in dubium vocare, cum tu cum in finem istam iteratam disputationem reparandæ existimationi tuæ excogitaveris.

Jam tamen, ne sine modo doleas, ipse ego tibi justissimam & perquam opportunam occasionem præbeo corrigendi, quem commisisti, errorem. Proponam tibi argumenta, & quidem quia sic vis in forma, ut eorum solutionem diuicidam atque apertam proferas, quæ non conclusa maneat intra breves auditorij tui parietes, sed ad omnes Ecclesiæ tuæ alumnos, si ipse velis, pervenire possit. Quod falsum est non est optime dictum: At hæc quatuor dogmata singula falsa sunt: Ergo non sunt optime dicta. Probatur minor. Quod est præter rationem, & præter Scripturam, id falsum est: Sed hæc quatuor dogmata singula sunt præter rationem, & præter Scripturam: Ergo hæc quatuor dogmata singula falsa sunt. Probatur minor quoad prius membrum. Si hæc quatuor dogmata non essent singula præter rationem, Ergo aliquis fuisset inter Ethnicos, vel etiamnum esset, vel esset futurus, qui natura duce posset intelligere ac profiteretur hæc ipsa dogmata: Sed falsum consequens: Ergo & antecedens. Probatur eadem minor quoad alterum membrum. Quæ nec totidem verbis in scriptura continentur, nec per bonam consequentiam ex scriptura deducuntur, ea sunt præter scripturam: Sed hæc quatuor dogmata omnia & singula nec totidem verbis in scriptura continentur, nec per bonam consequentiam ex scriptura deducuntur: Ergo sunt præter scripturam. Minor per se apparet quoad totidem verba: quoad bonam consequentiam, sic probō. Si nulli sunt loca sacræ scripturæ ex quibus fieri possunt Syllogismi, qui habeant ista ipsa dogmata pro conclusione, Ergo ea dogmata non deducuntur ex scriptura per bonam consequentiam: Sed verum prius: ergo & posterius. Hic *Vocius* cogitur negare minorem, id est, si *veritas latebras non querit* cogitur in apertum proferre quatuor scripturæ loca aut plura, e quibus ipse in forma deducat pro conclusione hæc ipsa quatuor dogmata. Quod faciet puto, cum poterit. Si autem non facit, ac satis esse vult suam negantis auctoritatem (quemadmodum solent in Scholis & Academijs præfides triumphare si modo non refutentur, id est, se victores judicare, si tantum æquo Marte ex ancipiti prælio dilcedant) statuat ego quoque tropæum non minus illo: Nihil pejus dictum, quam illud Catech. quæst. 5. Natura propensus sum. Et quæst. 14. Sanctissimi. Et quæst.

Et quæst. 60. Et etiamnum ad omne malum propensus sum. Et quæst. 114. Sanctissimi habent tantum exigua initia, itaque nihil rectius decantatis variorum censuris quæ in hæc verba imprimis incurrunt. idem iudicandum esse de quarto illo Propensi ad omne malum, inutiles ad bonum. Putasne magnifice rem gestam esse, cum adversarium parem a te dimittis? At ego tamen ut vobis larvam detraham duo Scripturæ loca proponam, quibus multis hominibus imponitis, unum ex V. Testamento, alterum ex Novo. Ex illo citatis dictum Elaiæ, *omnes iustitiae nostræ tanquam pannus menstruæ.* egregio argumento, cum ex eo ipso quo propheta extraordinariam populi culpam describit, vos ordinariam hominis conditionem demonstratis: quasi eo loco diceret propheta populi totius nomine; Domine Deus iusta est tua in nos pœna, cum sumus hac parte qua culpam fatemur pares etiam sanctissimis Patriarchis. Alter locus ex Testamento novo: *Ita & vos quem feceratis omnia, quæ injuncta sunt vobis, dicite, Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Scilicet, quia semper servi inutiles sumus, colligeris, nos ad omne malum propensos esse, inutilesque ad bonum. Colligite sane inutiles servos nos esse, sed ne in conclusione adjicite plus quam sit in præmissis, nos esse inutiles ad bonum. Nam id quidem e diametro repugnat ipsi scopo ac verbis Jesu Christi, qui vult nos inutiles esse servos, etiam tum cum omnia fecerimus quæ nobis injuncta sunt: non propterea quod tantum habeamus exiguum initium obedientiæ, quin etiam si totam obedientiam fidelissime præstaremus, tamen, inquit, dicite servi inutiles sumus. quare autem? non quia quod debuimus non fecimus: sed quia quod debuimus facere id tantum & non amplius fecimus. Si fecissemus utilia, quæ essent indebita, profecto jam inutiles servos nos ipsos non deberemus dicere, sed cum nihil aliud nisi officium nostrum fecerimus, nihil est quod Dominus servis hujusmodi gratias agat, nihil habent ipsi quod velut supererogatorium in rationes referre possint; tum insuper quia adhuc pensum non absolverunt, & non parum adhuc operæ superest, tantisper illis sane omnis gloriatio adimitur, ne se possint utiles esse servos jactare. Videtis credo quam parum præsidij sit in illo loco, quem ego existimo quarti vestri axiomatis esse apud plerosque unicum fundamentum. Sed an tu evidentiora proferre possis, aliquantisper expectandum erit, Ego vero, ex superabundanti ut loquuntur,

tur, recipio si tu protuleris unum locum, e quo verisimiliter aliquid credas te posse concludere, me tibi repositurum esse pro singulis decem in contrarium: quales sunt v. g. ubi dicuntur homines regeniti non tantum habere exigua initia obedientiæ, sed perfecti esse. quo quid amplius vis dici? Nam quibus argumentis postulas, me tibi probare hominem plusquam exigua initia habere, nisi si evidenter ostendam, eos multum profecisse, ac multis locis ob id perfectos vocari, tum coram Deo tum coram hominibus? Et, vis exemplum ejus perfectionis? Rex Josias dicitur ad Deum reversus toto corde suo, & tota anima sua, & totis viribus suis: & quidem juxta universam Legem Moſis. 2. Reg. 23. 25. in quo statu vitæ perduravit usque ad finem. Si hoc vobis est habere tantum exiguum initium obedientiæ præstandæ, quid est ergo quod Deus amplius ab homine petit? Impossibilia petit, inquitis. Ita vos loquimini: nusquam vero sacra pagina, quæ jugum Christi suave, & præcepta ejus non gravia esse testatur 1. Joan. 5. 5. Conferat Lector cum his locis etiam hæc 2. Paraip. 15. 17. Cor Asa erat perfectum omnibus diebus ipsius, 1. Reg. 11. 34. & 14. 8. & 15. 12. Luc. 1. 2. Gal. 5. 24. præter alia multa de quibus fortasse amplior dabitur disserendi occasio si quid *Gisbertus Voetius* adversus hæc protulerit. Quem tamen moneo, ut statum controversiæ bene attendat: Nam etsi hæc a me allegata omnia suo judicio solide refutaret, evinceret tantum ea dogmata esse vera, nondum evinceret quod ei maxime incumbit ad probationem *Nihil melius dici.*

Pneumatologica & Prophetica tranſeant: [nam de Paradoxo mundi novissimo die non abolendi, quantum quidem ad Voerianam ambitionem ac temeritatem revincendam attinet, satis supra dictum est] Sequuntur *Practica* ubi *Corollar. II.* sic loquitur: *In quocunque desertionis & tentationis paroxysmo sint fideles, semper tamen indubitata fidei & regenerationis præsentia sive argumenta ipsis commonstrari possunt: id est, ut clarius proponamus hominis palliatam sententiam, Si quis unquam ullo tempore fidelis fuit, eum, etsi incidat in quævis horrenda peccata, tamen non tantum vere fidelem manere, sed insuper illo quoque ipso tempore ei commonstrari posse non probabilia tantum, sed indubitata*

fidei signa. Quæso, cum nescias ipse an frater tuus electus sit nec ne, item an fidelis unquam vel sit vel fuerit, quomodo poteris tu ipsi fidei suæ certa indicia commonstrare? Quod si iudicas ex caritate, ubi sunt ergo indubitata indicia: iudicium caritatis illud est, quod libenter in meliorem partem interpretatur id de quo alioqui non satis constat. Ergo tale iudicium, ostendit non certum esse iudicium. tum præterea velim ostendi mihi ex Sacra Scriptura locum, qui jubeat nos eo usque etiam ex charitate iudicare, ut eos fideles existimemus, qui operibus ipsis declarant sese esse infideles. nam pro illis etiam tunc Deum esse orandum fateor, sed tunc etiam ipsis commonstrare velle quod fideles sint, mihi sit religio, nisi *Voetius* ostendat fideles Jesu Christi Apostolos id vel iussisse, vel exemplo suo commendasse.

Paulo post Coroll. IV. sequitur ibidem; *In tentationum paroxysmis habitus fidei non minuitur, sed actus impediuntur*: sensus est, fidelem qui labitur in peccata quæcunque & quantacunque, fidelem tamen esse & manere, cum habitus fidei non tollatur; tum etiam, eundem fidelem esse appellandum, cum denominationes peri soleant non ab aliquot actionibus, sed ab habitu, sicuti justus, ebriosus, iracundus, similesque alij denominantur non a virtutum aut vitiorum actione, sed ab inhærente habitu. quanquam autem alij habitus virtutum vitiorumve tolli possunt, si homo se ad contrarias actiones multum applicet, tamen aliter esse quoad habitum fidei: nam hunc ait *Voetius* non modo per peccata non tolli, sed ne quidem minui. Si Apostolus Paulus idem quoque credidit, mirum est, cur quodam loco scriptum reliquerit nobis in exemplum, *Fidem servavi*. Sed hinc alia quoque sequuntur absurda: Nam, si Deo placemus per habitum fidei, secundum hanc doctrinam necesse erit, fideles Deo non minus placere dum horribilia committunt peccata, quam dum ejus præceptis ex animo incumbunt, quia fidei habitus nihil minuitur, inquit *Voetius*. Quod si *Voetius* negat hanc consequentiam, explicet mihi, qualis ea sit fides per quam Deo non placeamus: Alterum absurdum: Cum Apostolus moneat servari bonam conscientiam, tanquam si mala conscientia cum fide consistere non possit, quod & per exempla quorundam illustrat; ex hac doctrina sequitur, etsi conscientia vast-

fia vastetur, habitum tamen fidei remanere. Estne hoc Corollarium
 practicum ad pietatem promovendam? Ut hunc errorem pernicio-
 sissimum a fundamentis convellamus, sciendum, distinctionem
 hanc inter habitum & rationes quo ad consequentias quas inde
 neunt, in Ethica ipsa, nedum in Theologia, admodum futilem &
 absurdam esse. Quid enim Aristoteles molitus sit, facile video:
 quod illi ut Ethnico & gloriæ humanæ studioso condonari potest;
 sed si pietatem vere amamus, ejus opinio odio digna est, cum vir-
 tutes & vitia habitus scilicet animorum esse vult, non actiones. Per-
 niciofa sententia: quia concedit hominibus nonnullam, & fortasse
 non parvam peccandi licentiam, illæsa tamen ipsa virtute, quæ
 scilicet sit habitus, quæque actionibus aliquot non tollitur. Ecquid
 erit, quod eum qui in hac sententia sit, possit a male agendo, cum
 opportunum est, vel minimum revocare? Nihil quicquam. Ergo
 virtutem ipsam Aristoteles non docet, sed illi qui scriptum relique-
 runt omnem virtutis laudem in actione consistere: sic ergo vitio-
 rum quoque crimen totum consistit in actione. Quod facile pro-
 bari potest. Quid enim lex sive divina, sive humana mandat, quid
 vetat, quid præmio, quidve supplicio remuneratur, nisi solas actio-
 nes? ubi sit in sacris litteris ulla sive bonorum, sive malorum ha-
 bituum mentio? sic inter homines, quis est qui homini pravo adju-
 dicat præmium respectu habitus inhærentis, vel supplicio dignum
 nebulonem judicat propter habitum? Laudamus quidem aut vitu-
 peramus habitus, id est, ratione habituum denominare solemus
 homines: sed hoc nihil ad judicem, qui nominum seu vocabulo-
 rum nullam rationem habet, actiones solas & præmio invitat, &
 terreat poenis. itaque & Deus habitum inhærentem fidei a nobis
 nullum requirit, neque eum respicit. An non tibi horribile viderur,
 me hæc tam intrepide proferre in medium? Audi ergo quis Deo
 fidelis sit: is secundum sacras litteras, qui vocanti Deo auscultavit
 fidelis dicitur, quamdiu ea vocatione secundum Dei ipsius judicium
 se non indigne gerit. Verum si peccatū facit, non dico, si peccatum
 fecit, sed si peccatum facit, in præsentem, quatenus facit, ac dum facit
 ex Diabolo dicitur esse, non autem dicitur habitū fidei nihilominus
 retinere, ac ne quidem imminutum, sicuti tu loqueris. Ergo quan-
 diu quis in peccato manet, antequam per poenitentiam generalem
 aut specialem in viam Domini redierit, a salute abberavit, a Deo ad

Diabolum defecit : quod omnibus illis locis docet Scriptura, quibus docet, alienum esse a regno Dei qui indulget operibus carnis, veluti 1. Cor. 6. Gal 5. &c. Denique, ut argumentum uno verbo stringam, *Voetius* mihi debet probare, fidem propter quam fideles dicimur in Sacra Scriptura, esse habitum. Si non potest, stultum est nos quærere, an habitus ille maneat nec ne, an imminuatur au augeatur : Prius enim constare debet de subjecto, quam disputetur de Prædicato. Oro autem ne mihi ex putidis, aut ut melius dicam, ex pestiferis lacunis Scholasticorum quid proponat, in quibus eum me fortasse longe superare non nego; sed ex scriptura divinitus inspirata, & utili ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum perfecte instructus. Quod si hoc e Scriptura probare non potest, tria confectata inde concludam : Primum præter Scripturam dici, Hominem a fide 1. a fidei habitu, nunquam deficere totaliter. 2. præter Scripturam dici, quod etiam in quovis paroxysmo, propter habitum fidei scilicet, commonstrari possint homini in dubitata fidei argumenta. 3. cum habitus, sive ut ad imitationem Præsidiis loquar, ipsa Virtualitas fidei nulli a Deo imputetur ad virtutem, ergo neque Virtualitatem ad malum, cuiquam a Deo imputari ad culpam. Quare ipsum miserrime defendisse suas Quæstiones Catecheticas & Liturgicas, ni evidenter ex Sacra Scriptura ipsa prober, Deum ab homine postulare virtualitatem boni, ac prohibere virtualitatem mali, hoc est (absit dicto blasphemia) figmenta quædam Voetiana.

Ante Coroll. IX. aliquid mihi præfundum est : Nempe, ut in militia nulli licet stationem deserere sine scelere, ita nec cuiquam homini qui sana mente sit, licere sibi ipsi violentas inferre manus, quo vitæ cursum sine Dei mandato abruptat. præterquam enim quod is laborem a Deo sibi destinatum detrectat, simul etiam Deo contumeliam facit, quasi qui pios suos etiam in paupertate alijsque mundi afflictionibus, ut oportet, non sublevaret. Hactenus sane res plana est : Sed *Voetius* movet hoc loco quæstionem specialem quoad milites, de quibus ita pronunciat : *Ut quis pulvere mirato navem incendat, quo se ipsum cum hostibus simul præsentissima morte perdat, non putamus licere : saltem quia certa fide ac conscientia hoc fieri*

hoc fieri posse non liquet, tantisper abstinendum est : Scilicet nullo omnino casu licere vult. quare ? quia non licet occidere. At miles occidit hostem. Recte respondebit *Voetius*, non id facere militem ipsum a se, sed ex mandato Magistratus, qui gladium hunc etiam ipsum in finem a Deo acceperit : quamvis ergo plerique milites impie se gerant, dum hostes interficiunt, idem tamen quoque ex conscientia posse fieri propter obedientiam, quam Deus ipsi Magistratui vult præstari. Recte est. Ergo omnis hac quæstio redibit, An Magistratus ipse, salva conscientia, id unquam, vel ullo casu possit militibus injungere. *Voetius* negat : alieno sane loco : nam si hæc tanti esse putat, opportuerat eum hæc ipsis ad quos attinent porius insinuare, quam inter ociosos neglecta multorum salute disputare. Quid si nunc eos, a quibus hæc nonnunquam mandari solent audiret sibi regerentes, Temere ipsum quæ ignoret judicare, aliquando hostium eas opes esse, eosque animos, ut toto mari cedendum sit, ac porro non multo post etiam terra, unde religio ipsa exterminanda videatur, ad cujus tutelam gladium a Deo acceperint, nisi extremis remedijs utantur ? Nullam rationem se videre, cur non quod ipsi hostes priores faciunt, quoque augeant indies suas vires, sibi quoque liceat, cum aliud consilium nullum suppetat. Nullum se videre in V. Testamenti infinitis prælijs exemplum, e quo colligere possint, id vetitum esse : nam Saulem quidem legi, se ipsum interfecisse, ne in hostium veniret potestatem, nusquam tamen hoc scelere, sed potius infortunio adscribi, quia non dubitabat, quin ab hostibus ipsis contumeliose esset necandus : in Maccabæorum vero historia id factum quodam loco laudari : qui liber etsi non est Canonicus, ut ex eo articuli fidei debeant probari, tamen in confesso est solum etiam fuisse publice legi ; unde facile sit intelligere, ipsam veterem Ecclesiam hoc exemplum veluti publico præconio commendasse, non ad subtilem Fidei ventilationem, sed ad vitæ imitationem. Sampsonem vero etiam verbo insuper hoc declarasse, propositum sibi esse, ut una cum hostibus se ipsum de medio tolleret, dum modo per mortem suam Dei gloriæ consulere-
 retur. quare cum milites habeantur, ac debeant haberi, pro talibus quorum sanguis quoque effundatur pro patria quoties conscientia dicat prælium committi posse, cur non liceat dare in

mandatis ut id faciant, quo solo hostes averti posse credamus? præfertim si præter Magistratus mandatum, quo adstringuntur illud quoque accedat, ut se omnes & singulos in super videant ab hoste trucidandos, navemque in illorum potestatem esse venturam, nec habeant aliud in animo propositum, quam Ecclesiam ipsam suo quoque sanguine pro virili defendere. Quod si inter maritimos illos multi sunt, qui hæc non ita intelligant, nec eo animo ad rem eam accedant, suum dicent non esse, sed potius concionatorum singulos milites de pietate melius instruere, quo nomine de publico salarium accipiunt. Hæc *Voetium* nunc plane ac solide & publice edito scripto refutare necesse est, ut Venerandorum Magistratum, ad quos hæc pertinent, conscientijs porius satisficiat, quam serupulum injiciat, ad imminuendos militem, qui vitam pro patria impendere parati sunt animos, & ad ipsorum actiones obtentu disputationis, publice fugillandas. Nondū dixi quid ipse de hoc argumento sentiam, sed tantum quid sentiam de *Voetio*; cum temere in omnes, vel in ipsos quoque Magistratus evagari, ut gloriolam capter.

Pergo ad Coroll. X. *Mendacia officiosa*, inquit, *equivocationes, mentales reservationes repugnant simplicitati Christiana. Nec unquam probabuntur Spiritum Sanctum eas ulli homini dixisse.* Ergo & Geldrica, & Dordracena Synodus Christianam simplicitatem utraq̃ue pro virili sua exterminavit, neutraq̃ue habuit Sp. factum dictatorem. nam in illa, ut scenæ serviretur, & imponeretur populo, eos ipsos articulos quos adversarij 1. Remonstrantes conceperant, ad detestationem doctrinæ Contra-Remonstrantiæ, Contra-Remonstrantes itidem cum detestatione sunt execrati. qui potuit id fieri sine equivocatione, aut mentali reservatione? In hac vero etiam cum juramento omnes & singuli professi sunt, se sincere de articulis esse judicaturos, de quibus jam ante judicaverant, eoque secessionem varijs locis publice fecerant; nec interim illi præjudicio renunciare voluerant: imo ne quidem mandatis suis quæ præ iudicio eidem innitebantur renunciassent interim intelliguntur, quemadmodum satis aperte de se iudicium fecit D. *Habins*: quod de uno publicatum, de omnibus tamen pariter est intelligendum. Sed fortasse noster hic de personis loquitur politicis, aut saltem de politicis negotijs, in quibus sinceritatem in hac parte majorem non immerito requirit: cum soleant homines temere sibi imponere, ut imponant alijs.

alijs. Sed hoc tam grāve negotium ineptissime tractavit, cum addit, *Nec unquam probabitur Spiritum S. eas ulli homini dictasse.* Hoc ipso quo videtur hominum errorem velle inhibere, habenas laxat. Qui enim mendacijs officiosis, æquivocationibus, mentalibus reservationibus delectantur, nunquam ad ea sese applicant, quod putent Spiritum S. hæc ipsa aliquando dictare, sed tantum quia non prohibita esse judicant, neque Dei vel proximi charitati repugnare. Aut ergo erat hæc ratio omittenda, aut a'ia melior substituenda. nam vehementer aberrat, si putat omnia illa Christianæ simplicitati repugnare, quæ quis demonstrare non potest Spiritum S. ulli homini dictasse.

Credo a te hoc quoque propositum fuisse ut præcisiorem tuam predicares de qua, sub eodem hoc titulo Paradoxum III. ita habet. Præcisitas & singularitas est modus a pietate inseparabilis & c. Si est verum, & si est paradoxum, ergo ante Voetium reformati non observarunt eum pietatis modum, qui tamen erat ijs necessarius ad salutem. Præterea si hic rursus intelligit Voetius illam suam præcisiorem, quam alij ignorant, Ergo etiamnum ignorant Reformati modum, qui est ad pietatem necessarius. Idem tamen, qui tam rigidus est, mox Paradoxo IV. etiam sine resipiscencia peccatorum aliquam remissionem benigne largitur. ita habet; *Etiam peccata illa remitti possunt fidelibus, de quibus aut antecedente explicita, aut consequente actuali, aut alterutra resipiscencia non resipiscunt.* Intelligat qui potest, Mihi pergere libet ad Ecclesiastica.

Coroll. II. *De doctrina Ecclesie judicat Ecclesia, inquis.* Sic est: sed & quisvis alius. idque secundum scripturas, quæ jubet singulis spiritus examinare 1. Joan. 4. itaque etiam aliorum & omnium interest de Ecclesie doctrina judicare. quid ergo hoc prætextu Magistratum a Synedrio. id est, a potestate Ecclesiastica excludis (nam eo videntur hæc tendere) cum ad Magistratum imprimis attingat populi sui cura, ut pie instituat? Ostendatur ergo locus ubi jubeatur ipsa Ecclesia judicare de sua doctrina, & evidenter declareretur ibi per Ecclesiam, intelligi Synedrium Ecclesiasticum, & quidem tale quod jus habeat Magistratum submovendi.

Recte vero adjungis Coroll. III. *Magistratum absque antecedente cognitione, & proprio judicio sententiam Ecclesia tueri, aut exequi non debere.* Sed hic damnas iterum venerandos tibi Magistratus,

tus, cum multi inter ipsos existant, qui veram controversiæ statum inter nos ac vos non latis intellexerint, & tamen a vobis passi sunt se abduci. cur ergo vestri Concionatores ipsi, imo & Synodica quadam autoritate præfulti, nunquam destiterunt ut quam maxime Remonstrantes persequerentur, executionique edicta sua mandarent? nemo autem, quantum sciri potest, existit qui serio vel Principem, vel Ordines, vel Magistratus, ac ne minimos quidem in ullo pago hortatus sit, causam Remonstrantium ad proprium iudicium revocare, & diligenter perpendere antequam sententiam Ecclesiæ adversus illos tueri aut exsequi inciperet. Si tu is es qui hæc fecisti, aperta fronte pronuntiabo te unicum inter omnes Collegas esse Phœnicem. Porro si Magistratus proprio iudicio hic uti debet, ergo debet ipse pro se partes adversas audire, & maxime ijs accommodare qui de injuria conqueruntur. An ullus vestrum hoc unquam optavit Voetii? Certum est mihi, te non advertere quid dicas.

Probo vero etiam totum illud Paradoxum I. etsi dubium est quam late extendas, sed eum sensum sane probo, quem ipse hic agnosco, cum ais: *Ius fasque est, ut urgente necessitate Magistratus circa res & personas Ecclesiasticas tum compulsorij, tum autoritate sua coactiva utatur. Quod cum facit, potestati Ecclesiasticæ nihil derogat, neque eam sibi usurpat.* Equidem si essem ego Magistratus Ultrajectinæ Reip. mox avide consilium tuum arriperem, & tibi interdicere cogeremque, ne posthac cū autoritatis meæ dispendio tuam disputandi laudē ambires, & imprimis ne talia Corollaria auderes, quale sequitur II. sub titulo Politico Theologico in hæc verba.

Bellum Belgicum, quod adversus potentissimum Hispaniarum Regem susceperunt Illustr. ac Præpotentes Belgij Ordines, rebellionis & injustitiæ ex sacra Scriptura, aut rationibus Theologicis convinci non potest. Quid agis, cum prætextu Disputationis Theologicæ auctoritatem D. D. Ordinum omnibus malevolis traducendi publicam potestatem facis? invitasti enim quarumcunque in religione partium, cujuscunque conditionis studiosos, & litteratos: Jesuitas ergo etiam, quamtumvis impudentes. ut exurgeret aliquis, qui diceret, Prudenter a D. Voetio Præsidi factum esse, cum distincte in ipso Corollario statuit hoc bellum rebellionis, & injustitiæ convinci non posse ex sacra Scriptura, aut rationibus Theologicis; nam si rationibus agendum esset ex jure humano,

rem merito dubiam videri. Deinde exorsus à Theologicis mox delapsus fuisset ad Politicas, quod erat facillimum. quid respondisset Præses? Finiendam esse disputationem, illa supra captum suum esse. At regeret Opponens, Theologicas rationes esse, Magistratum enim per conscientiam teneri servare ea jura quæ Politica sunt, cum ea intelligunt: & in ea parte Præsidi insultaret. Cui bono? quæso. in ea præsertim urbe, in qua multos in pejorem partem inclinare sua sponte dolemus omnes. Quod si insuper accessisset tam miserabilis defensio (quod absit) Dominorum Ordinum, quam fuit illa Catecheticarum quæstionum, quid restabat, nisi ut veneranda illa autoritas apud plurimos nutaret, & in ejus vilipendium, finita disputatione, ipsi studiosi se in hoc veluti ludo exercerent.

Eadem imprudentia peccasti Coroll. VI. cum sic statuis: *Ius suum quod habet Respublica nostra in civitates aliquot hostibus Hispanis jure belli ereptas, quas subinde priores Domini repetitum veniunt, antiquum est, & à populo Dei rectè usurpatum. Jud. c. 11. v. 15. 26.* Hic tu te multo adhuc turpius daturus eras, quam ante. ante enim stipulatus fueras rationes Theologicas, hic ne Politicas quidem recusas, fatis tutus illo exemplo quod è Scriptura citas. Sed vide quam parum solide: Ius hoc videmus à populo Dei alicubi rectè usurpatum; Ergo à DD. Ordinibus hic etiam rectè usurpatur. Diceret Opponens Regionem istam, de qua controversia erat, à Deo ipso Israëlitis fuisse sine dubio donatam; eoque ipsos scivisse, se jure agere, nihil contra Deum, quod & ipse Iephtha in argumentum traxit. Sic enim renunciat Ammonitarum Regi v. 24. Nonne quod possidendum dederit tibi Chemos Deus tuus illud possidebis, sic quicquid expulerit Iehovah Deus noster à facie nostra illud possidebimus? Argumentum est, Qui sciunt se à Deo suo accepisse, jure possident: nos scimus variis argumentis à Deo nostro nos ea accepisse: Ergo jure possidemus. Possesne idem demonstrare in negotio Dominorum Ordinum, ex hoc loco? diceret enim Opponens, hoc ipsum in quæstione versari, an Deus istas urbes destinaverit Ordinibus, an vero illis prioribus Dominis. Sed hoc mitto, possesne etiam evidenter ostendere, Regem filiorum Ammon, earum regionum quas repetebat, veterem Dominum fuisse? nec enim ex ipso capite id fatis liquet, cupio à te hic erudiri. Videtur mihi tamen hæcenus quidem plane contrarium in textu haberi. Rex Ammonitarum bello petebat regionem ab Arnon usque ad Iabboc, ad quem

ubi Iephtha legatum misisset, qui causam belli inquireret, dixisse scribitur v. 13. Quia invaserunt Israëlitarum meas regiones quum ex Aegypto venerunt ab Arnon usque ad Iabboc & Iordanem, redde mihi ergo, inquit, meas regiones pacifice. Sed quid responderetur nomine Iephthae? Is non fatetur hunc Regem veterem Dominum fuisse: sic enim ait v. 15. Non cepit Israël terram filiorum Moab, neque filiorum Ammon. Nec mirum. Terra illa terra Emorrhæorum fuerat, qui eam jure belli occupatam tenebant. Tantum vero abest ut terra ista Ammonitarum fuerit, aut ut eam Israël jure belli annis trecentis ante, suam fecerit, ut contra Israëlitis expressa Lege à Deo interdictum fuisse legatur, Deuteron. 2. 19. & vers. 37. ne eam invaderent & bello peterent. Idem multo clarius apparet ex tota narratione, quam ipse citas, quia verbis disertissimis v. 22. habetur, eam regionem ab Arnon usque ad Iabboc, & à deserto usque ad Iordanem fuisse Emorrhæorum regionem, & infertur v. 23. Nunc ergo Iehova Deus Israël eiecit Emorrhæum à facie populi sui Israël, & tu possidebis eum? Ergo hic nullus vetus Dominus agnoscitur, ex quo apparet exemplum hoc non quadrare. Restarent rationes politicæ, in quibus quam sit versatus nescio: sed credo publice consultum esse ne Voetius talia publice tractet. *Non defensoribus istis Tempus eget.* quanquam innuit Coroll. VII. se non tam simplicem Politicum sibi videri, quam fuit Iohannes Boterus. Quem, ut Lector agnoscat aliquid etiam Voetium legisse in Eiusdem Relat. taxat audacter *pro Parasito, aut simplice nimis Politico*: scilicet ob unicum errorem, ut iudicat noster, quasi non ita soleat evenire in omni Professionum genere, ut summa ingenia suos etiam habeant nævos: sed quantum ad parasitandi sive adulandi laudem, eam Voetius Botero profecto non concedit, dum Coroll. III. nostræ Reipubl. imperium, ut Magistratui palpum obtrudat, *ad primorum Patriarcharum gubernationem proxime accedere* modulatur: quasi putet, fieri non posse, quin tam dulci fistulatione ad maiorem sibi benevolentiam obstringantur, qui jam priores honorifica professionis vocatione hominem demeruerunt. Quod si rogetur quinam illi primi Patriarchæ fuerint, in quos populos imperium obtinuerint, qua forma regiminis usi sint, qua in re ipsa similitudo consistat, fortasse ad respondendum deliberandi spacium petet. Quod si rogetur insuper, an Magistratus tunc fuerint Patriarcharum similes cum sævis edictis, & executionibus insatiabilem Contra-Remonstrantium crudelitatem placare conati

re conati sunt, an vero nunc cum iporum consilia pleraque repudiant, & misereri incipiunt Iesu Christi membrorum, credo equidem dicturum esse, se paratum hoc pro Quodlibeto in utramque partem defendere.

In Corollariis Philosophico-Theologicis statim in ipso limine Coroll. I. vide quam tragice exclamat! *In Deum & veritatem eius injurijs sunt, qui Philosophiam condemnant.* Non oportebat ex musca elephantum facere: error non scelus est. Scimus enim quosdam ex pietate erga Deum subtiliorem Philosophiam nihil curare, imo suspectam habere, ob ea quae leguntur Coloss. 2. cum tamen ipsi, vel ignorantes, plurimis in rebus, ac fere in omnibus naturali lumine etiam cum gratiarum actione utantur. Error est, sed levis, nec Christianis interdictus: cum ergo nullum in ea re peccatum sit, id est, cum id homini Christiano liceat, peccat qui ipsos, contra fraternae caritatis regulam, velut in Deum ipsum injurios traducit.

In eodem Corollario recte statuitur, *Philosophiam cum Theologia non pugnare.* Velim ipsum Voetium hujus recte meminisse: nam saepe accidere solet, ut hoc axioma Contra-Remonstrantes modo agnoscant, modo repudiant. Est autem ejus usus imprimis evidens cum res controversae in Theologia, per alias evidentes est Philosophia, similitudine quadam, declarantur: quo circa imperite faciunt, qui cum similitudinibus evidentissimis constringantur, satisfacere se doctis auribus putant, cum ad elabendum illud afferunt, similia tantum declarare, sed non probare. Quod Voetio in hac disputatione evenit: cum enim ostenderetur, judicem ab eo cui pro supplicio duos digitos amputari fecisset, non posse salva justitia exigere sub gravius poenae comminatione, ut eisdem extenderet; itaque nec simile quid Deo salva ejus justitia tribui posse: nihil aliud respondit quam similia non probare, sed declarare tantum. itane vero? cum vis argumenti in eo ipso consistat, quod altera res, de qua controvertitur, similis sit alteri de qua constat? an non Canon est apud Logicos de similibus similia statuenda esse? unde colligitur; Cum ipsa natura clamet hoc exemplum injustum esse, ut ipse fateris, ergo judicandum etiam, injustum esse illud alterum quod ei sit simile. Hic, dico, si non a respondente evidens quidam defectus in similitudinis ipsius partibus essentialibus ostendatur, ipsum manifesto teneri. Quam conditionem aut accipiat Voetius, si Philosophum se profitetur, aut refutet.

II. Coroll. habet ita. *Deus non cognoscit universalia abstracte & præcise.* Cum hoc primum legerem, suspicabar hominem vanis speculationibus delectari: dicebam musfitans, quæ intemperix hunc mortalem agunt? Si homo potest cognoscere universalia abstracte & præcise sine mendacio, an Deus non poterit? si autem potest unde probat Voetius, eum, quod potest, in hac parte non facere? Non ex Scriptura: nam ipse thesin facit Philosophicam, & quæso quid attinet ad nos ex inani Philosophia Dei cogitationes quasi in arcum compingere (absit dicto blasphemia) & ad nostram mensuram metiri? An non sunt istæ etiam quæstiones variæ ac fugiendæ ex Apostoli præscripto? **I. Tim. I.** Hæc primum cogitabam: sed mox vidi alium esse homini scopum: aliud agit per cuniculos, quemadmodum subjecta verba declarant. Nam ex hoc quod Deus non cognoscit absolute universalia colligit, formaliter in ipso non esse posse *decreta universalia seu de rebus universalibus distincta à decretis singularium sub illo universalium contentorum.* Vis, ut clarius dicam? Deus non potest juxta Voetium ullum decretum universale facere, nisi quatenus ex decreto de omnibus singularibus per resultantiam quandam dicitur de universalibus decrevisse. Verbi gratia, non factum est decretum universale, ut omnis finaliter perseverans sit electus: sed factum est decretum formaliter de singulis, ut hic, iste, atque ille sit finaliter perseverando electus, ita percurrente omnes ad unum, & sic per omnia singularia factum est decretum unum commune sive universale, alioqui Deus cognosceret universalia abstracte & præcise. Viri Contra-Remonstrantes hic habetis novum & notabile argumentum: probabit deinceps, si libet, prædestinationem omnium & singulorum non ex Scriptura (parcite labori) sed ex evidenti Philosophia. Nam si usquam habetur in sacra pagina tale quid, Quisquis credit salvabitur, dicetis: Est decretum universale: Ergo cum Deus non possit universalia decreta facere, colligendum est, illud ipsum esse decretum formaliter de singulis factum. Mirum est hominem ita depuduisse, ut hoc statuatur, tum etiam ut statuatur non tanquam paradoxam, sed tanquam communem sententiam Philosophorum: quorum nonnulli potius in eam sententiam propenderunt, ut putarent Deum sola curare in terris universalia: hic in alteram extremum incurrit, imo sola inquit singularia. Sed est quod gratulemur nobis hic apparere, quam vanum sit Prædestinationis illius fundamentum, nostri hinc non parum confirmabuntur, adversarii vultus

tus in pudorem demittent. Addatur adhuc absurdum unum; Qui non potest formaliter cognoscere vniversalia, nec facere decreta vniversalia, quæ tamen nec inhonesta sunt, nec implicant contradictionem, is non est omnipotens: Ergo Voetius, nisi Corollarium hoc reuocet, negat Deum omnia posse. Infanum reddit hominem sua scientia.

Proximum Coroll. III. scilicet est ejsdem plane notæ, in hæc verba: *Futurorum contingentium est determinata veritas, non quia Deus speculative scivit ea ab eterno, sed quia decrevit.* Hoc axioma totidem fere verbis habetur quodem loco in Institutionibus Calvini, unde puto nostrum hausisse: sed quam egregie iudicabit Lector: Calvinus enim ponit pro Theologico, & quod Philosophi auersentur: Voetius, aliquanto perspicacior, pro Philosophico, & non paradoxo, sed vulgato, scilicet ut mature præoccupentur animi discipulorum, & familiaris fiat opinio, quasi cum lacte imbibita, priusquam qualis sit cognoscatur. Quod ad ipsam rem attinet, hoc axioma Deus non obicure statuitur auctor peccati. Nam si futura contingentia ideo determinatam veritatem habent, id est, si ideo futura sunt, quia Deus decrevit, ut affirmat thesis, quid potest clarus dici? quid enim aliud significat, quam quod ab ipso decreto procedant, velut à causa? cum Deus decreverit ut omnia peccata fiant? Dicere autem, hoc ipsam quoque Philosophiam docere, etsi Scriptura taceret, an non extremæ est impudentiæ dicam, an pervicaciæ? Nam quod ad Philosophiam attinet, credo, ipsos Voetij socios Contra-Remonstrantissimos mecum affirmaturos, illud axioma esse à Philosophia tam alienum, quam quod maxime, ut Calvinus suprascripto in Institutionibus loco significat. Quantum ad Scripturam attinet, necesse est Voetium suas ostendere rationes, si quid credi vult. Interim accipe argumentum in contrarium. Qui non vult iniquitatem, is non decernit iniquitatem: decretum enim est species quædam voluntatis, nempe voluntas quædam de futuris: sed Deus non vult iniquitatem: Psal. 5. Ergo non decernit iniquitatem. Aliud argumentum: Si mens humana non potest capere ut Deus auctor fingatur futurorum peccatorum aliter, quam ea ratione ut ipse decernat peccata futura infallibiliter, & quidem ideo futura, quia ipse decrevit: Ergo qui hoc statuunt periphrastice, ij certe evidentissime statuunt, Deum esse autorem omnium peccatorum. Quæ res tam clara est, ut conscientias infinitorum hominum, etiam qui vestræ sunt Ecclesiæ, iudices facere auderem quotquot vertiginosis distinctionibus non sunt

obnubilati. Quod si consequentiam negas, tuum erit clare proponere aliquam aliam rationem, qua intelligere possimus, aut hominem, aut angelum, aut Deum statui causam futuri peccati præter tale decretum. Si dicas, excogitari aliam rationem qua adhuc magis statuatur auctor peccati posse, scilicet, si ipse quoque peccatis delectaretur, & tali delectatione motus decretum inevitabile de peccatis faceret, tum verè peccatorum auctorem futurum: duo respondebo. 1. Vos aperte hoc ipsum statuere, quod Deus delectetur peccatis, atque ideo voluntatem ejus beneplaciti fieri dicitis cum peccata fiunt: ex qua quidem peccati complacencia decretum illud ortum est, alioqui, si non proprio motu, quis coëgit Deum decretum facere? libenter fecit, & cum voluptate, ut ita dicam; quantumque delectatur ipsa sua gloria, tantum delectatur mediis, quæ ad suam gloriam libere decrevit, ac cæteris prætulit. 2. Quamvis id non statueretis, nihil dicerem hoc ad rem præsentem attinere: quærimus enim hic, non an Deus ipse cum voluptate an secus causa sit peccati, sed tantum an sit causa, & quidem vera. Cum ipsam rem negare amplius non potestis, delabi soletis ad distinctiones: scilicet, Deum quidem auctorem esse peccati, sed non quatenus peccatum, id est, rei quidè ipsius, sed non vitiositatis, quæ in re, ut in actione v. g. culpanda est. Hanc distinctionem falsam & futilem esse, ex eo fati apparet, quod cum hæc quæstio apud antiquos sæpe fuerit ventilata, & de ea pronuntiata adversus varios hæreticos (quorum vos in hac parte estis genuini successores) nunquam Patribus in mentem venit aliter loqui, quam simpliciter negando, non autem limitando quatenus peccatum à Deo esset. Sed nolo vos auctoritate gravare.

Examine, quid id sit quod dicitis: facitis hic Deum ipsis peccatoribus per omnia simillimum: nam & isti peccatis delectantur, peccata volunt, peccata sibi proponunt, quatenus res sunt, non quatenus peccata: quatenus res sunt & bonæ, poterunt vere dicere se ea committere: quatenus malæ sunt, ex animo detestari. An hoc non est horribile dictu? Voetio non est, nihil movetur, adhibendæ sunt ergo aliæ machinæ. Dico malitiam ipsam rebus esse essentialem, nec ulla arte hominem cavere posse, si ad hoc adulteriū v. g. destinatus est, quin hoc adulterium perpetret cum peccato. Fatetur Voetius, sed tamen distinguit; quatenus res, est à Deo; quatenus mala res, est ab homine. aliter ergo insistam. Dico res ipsas sive actiones ipsas, quas vos aperte à Deo esse profiterimini, ipsas inquam in se, & per se, peccata esse, quamdiu lex viget:

viget: eo quod actiones ipsas Deus homini prohibet tanquam malas, non prohiberet autem tanquam malas, nisi malæ essent. Ergo qui talia docent, manifeste Deum peccati auctorem faciunt, quascunque excogitent distinctiones ex suo cerebro, nisi possint eas ex Scriptura sacra demonstrare. Quam misere autem ad hoc Scripturam sacram torquent? V. g. profertur aliquando ad hoc, ipsum exemplum Abrahami; cum enim scelus sit filium proprium mactare, tamen inquit hoc ei Deus præcepit, ratione operis ipsius, quod in se & per se bonum est: unde videas, quod homo facit cum peccato, idem Deum sine peccato posse. Rectius argumentum inverti debebat, scelus est filium occidere, sed si Abrahamus divino impulsu filium occidisset, non scelus amplius futurum fuisset, sed virtus & quidem summa: quare si quæ sunt quæ Deus decernit ipse, sive ad quæ homines impellit, sive palam, sive clam eo ipso peccata esse desinunt. Ne quis sentiat cum Contra-Remonstrantibus, ideo peccatum non esse Deo imputandum, quia velut è latebris non prodeat, sed clam occultaque via homines ad peccata impellat. Verum etsi illas omnes distinctiones concederem veras esse posse, & solidas, tamen non video principale argumentum adhuc solutum esse, sic enim resumam: Omnia futura contingentia habent determinatam veritatem, quia Deus decrevit: Sed ipsa quoque peccati malitia, ipsa peccati repugnantia cum Lege Dei, ipsa peccati diabolicitas, denique quicquid pessimum de peccato dici aut cogitari potest, est etiam futurum contingens: Ergo peccatum non est tantum à Deo quatenus res vel actio, sed etiam quatenus peccatum. Dabo argumentum adhuc fortius, ut concludam. Omnia futura contingentia habent determinatam veritatem, quia Deus decrevit: Peccata omissionis etiam sunt futura contingentia: Ergo peccata hæc etiam à Dei decreto pendunt: in quibus tamen non est res, cujus dicere possis Deum auctorem, sed consistunt in pura pura malitia, seu privatione entis. Ergo secundum hoc axioma Deus etiam statuitur auctor puræ ac puræ malitiæ, quæ in peccato est. Prohibis fortasse in medium armatus distinctione decreti effectivi an efficaci, & permissivi: Deum fore mali auctorem, si id penderet ab ejus decreto effectivo aut efficaci, non autem cum pendeat à decreto permissivo. Puerile est: tua thesis enim dicit, peccata habere determinatam veritatem quia Deus decrevit. Expone mihi quid illud quia sibi velit: statuis enim ipsum decretum, etiam permissivum (si vis ea distinctione uti) ejusdem efficacitæ cum decreto

decreto effectivo. nec enim tibi decretum permissivum otiosum est, sed ita efficax, ut quia decretum sit factum, ideo peccatum quoque in futurum suam habeat determinatam veritatem. Memento nunc Voeti, ut bene ostendas & redarguas furiosas nostras exprobrationes de Deo auctore peccati. Ego vero furiosum potius te judico, qui hanc exprobrationem & furiosam & mera falsitate subnixam esse jactas. Dabo vel Calvinum ipsum testem. is lib. 1. Instit. c. 18. §. 3. diserte ita scribit: Et jam satis aperte ostendi, Deum vocari eorum *omnium auctorem*, quæ isti Censores volunt otioso tantum ejus permissu contingere. Inter illa omnia, quæ alii volunt tantum otioso Dei permissu contingere an non sunt etiam peccata? planissime. Imo vero, an aliud quidquam est, quod otioso tantum Dei permissu volunt contingere, quam peccata? Nihil aliud, & tamen eorum *omnium* intrepide pronunciat Deum *auctorem*. Credendum autem est, Calvinum non minus intellexisse, quid suæ doctrinæ cōsentaneum esset, quam Voetium: qui quidem ipsum ab hoc crimine vindicabit nunquam.

His intellectis non operose insistendum erit in refutatione Collar. IV. quo dicitur: *Religionem vestram nulla sui parte introducere fatum Stoicum, neque contingentiam & libertatem tollere*. Nam revera quoad Deum ipsum, cujus decretum liberum est, libertatem non tollitis; ei enim tribuitis, quod libere determinet omnia: postquam vero sic determinata sunt, quæ libertas homini restat? Scilicet determinandi id quod determinatum est quasi determinatum non esset? Fateor, equidem, illi adhuc remanere libertatem Contra-Remonstrantiam, id est, spontaneitatem; sed non quæritur, quid vos fingatis ad disputandi patrocinium, sed quid natura ipsa per libertatem (quod Græci τὸ ἀνεξέριστον vocant) intelligere doceat, qua ratione Philosophi, Ethici, Logicique omnes communi consensu testantur, etsi vos dum invitis omnibus illorum vocabulo in alium sensum abutimini, ut rumpantur ilia quibusvis, eo testatum facitis vos ab æquivocationibus, etiam illis quæ citra dubium Christianæ simplicitati repugnant, non abhorre. Quod autem prædestinatio vestra manifeste necessitatem inducat, eoque tollat libertatem testantur auctores gravissimi: Lutherus; Scripti autem inter alia, omnia esse absoluta & necessaria. Vides, quid homini doleat? sed gaudet, addidisse se, Quod aspiciendus sit Deus revelatus; ut meminerint hoc quod bene addidit, obliviscantur illud alterum quod male scripsit, unde omnis generis errores & deliria

liria possint stabiliri, scilicet absolutam prædestinationem. Quid Calvinus? idem fatetur lib. 3. Instit. c. 23. §. 9. Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia evadere nequeunt peccandi *necessitatem*, præfertim cum ex Dei ordinatione sibi injiciatur hujusmodi *necessitas*. Nos vero inde negamus rite excusari. Quare eam statuunt Contra-Remonstrantes libertatem, & non aliam, quam in ipsa necessitate sibi ad disputandum possint imaginari.

Corollar. VI. confidenter asseris, Astrologos qui statuunt, *caelum quiescere terram motu diurno rotari &c. Scriptura non obscure repugnare*: nempe ut videaris non parum quoque versatus in scriptis Astrologicis. in quibus ego me plane rudem fateor, & fortasse tui similem. Novitie Professor, nihil ne te puduit tam celebrem virum Astrologicæ scientiæ principem hac tempestate, quem admirantur, quem suspiciunt omnes, tum & Religionis tuæ ipsius non modo consortem, sed & per multos annos Ecclesiasten, hac ipsius ætate, ut canitiem ejus vellices, impii dogmatis accusare, quod non obscure repugnet ipsi verbo Dei? ut impius sit, nisi impiam sententiam repudiet. sic tu quæ Astrologorum nullus hactenus confutare aggressus est, alienæ scientiæ limites invadens, sola tua calumnia superabis? tam facilis-ne est victoria tantorum laborum? quo scilicet argumento? quia phrasæ quædam habentur, in quibus dicitur solem currere, aut revolvi, ac similia, terram stabilem esse &c. Itane vero? si tu mihi concedis ex phrasibus argumenta struere, colligam ex Scripturis plurima non tantum falsa, sed & impia. Nullum argumentum licet sumere ex phrasi, nisi prius de scopo ipso constet. ostende ergo, iis locis hoc ipsum agi, vel cum scopo loci necessariò connexum esse, ut Sol moveatur, ac terra quiescat. an non tamen cœli gloriam Dei enarrabunt, si ipsi quiescunt? an non Sol? an non Luna? imo secundum Copernicum, ejusque asseclas, aliquanto magis celebrabitur Dei sapientia, qui sic omnia disposuerit, ut minore labore sua obeant munia. Ergo non est contra Scripturam: sed dicendum tibi fuerat, est contra phrasin Scripturæ. esto. Scripturæ phrasis non solet esse tam accurata in iis quæ ad Religionem ipsam non pertinent. accommodat se vulgo, imo petitur ex ipso usu vulgi, adeo ut sæpe admittat ea quæ falsis hypothésibus nituntur. Non oblitus es illud verbum, Possideto tu quod Deus tuus Chemos tibi dedit, nos possidebimus quæ dedit nobis Jehovah Deus noster. ubi Deus ille fictitiæ, qui nihil dederat, quasi ex æquo cum vero Israëlitarum Deo comparatur;

paratur; quia cum illis res erat, qui in eo errore versabantur. Sic solet vulgo sua opinio intacta relinqui in his quæ pietatem non convellunt: & jure, quia Spiritus Sancti est non curare sapientiam mundanam, sed promovere divinam, quæ in eo consistit ut Deum timeamus. Quin cum ex professo tractat Moses de mundi creatione, ubi vel imprimis accurate loquendum fuisset, si Scriptura talium rerum haberet rationem; tamen ibi Moses memorat duo luminaria magna Solem, & Lunam, quam tamen vel ipse nosti apud omnes Astrologos plurimis, ac fere dicam infinitis stellis minorem statui; eo quod Scriptura fat habeat loqui secundum apparentiam. Vnde si quæ reverentia esset erga Collegam tam provecctæ ætate, non debebas ipsum solum ex omnibus Astrologis eligere, cujus sententiam quasi non obscure Sacræ Scripturæ repugnet perstringeres.

Sed tu ostentatione quadam ingenii sic omnem tuam eruditionis censum promere voluisti, ut & Coroll. VIII. multo absurdius impegeris. cum enim medici quidam adversus Pestem talia suggerant consilia, quæ sic contagium fugere suadent, quasi de Deo sit desperandum; tu extrema extremis opponis, sic doces vicissim contagium contemnere, quasi Deus sit tentandus. ita dum vitant stulti, vitia in contraria currunt: atque utinam tu solus incurras, nec publice edita tua hac pestifera sententia credulos quosdam in mortis pericula conjicias. Agis autem contra medicos tam stulte, ut stultius nihil dici possit: *Totum prætersum contagium (quid audio? prætersum tantum?) per distans, & alterum per fomitem, magnam salutem partem ex anili potius delirio, quam ex solida Philosophia desumptum videri.* Non agam tecum medicè, sed plebeie. Et si de contagio per distans aliquis in vulgo dubitare posset, eum certe, qui de contagio per fomitem velit contendere, vel rixas querere, vel minus quam puerum scire omnes testabuntur.

Quam vero egregium est item Paradoxum II. *Apostolos non fuisse Idiotas, sed Philosophicos, Dialecticos, Philologicos, Historicis egregie imbutos?* Scilicet ediderunt egregia singulorum specimina, quæ Voetium aliquando studiosis proponentem miratura est inventus, sed cum Scripturam ipsam legent, invenient, eos omnem mundi eruditionem pro stercoreibus duxisse, sola scientia Iesu Christi contentos, etiam ipsum Paulû in humanis alioqui litteris eruditissimum: ceteros vero etiam disertè in Scriptura ipsa idiotas nominari Act. c. 4. v. 13. nisi forte existimat paradoxum hoc caput, possides Apostolos tan-

tum

tum omnia nactus esse à rebus Ecclesiasticis, ut vacaverit historiolas legere, quibus etiam egregie supra alios imbuerentur, ad tradendam & tuendam Religionem, quasi cum Spiritum sanctum haberent, qui ipsos duceret in omnem veritatem, in super opus habuissent titulis humanæ eruditionis. Liquet hæc esse falsa.

Ex quibus tamen verum colligit Paradoxo III. hoc habet commune cum Aristotele, qui & ipse ex falsis verum concludit, scilicet Angelos ex motu orbium cœlestium. Quid autem concludit Voetius? *Secundum ergo vox est, non hominum, eruditos omnes à ministerio verbi arcendos exemplo scilicet Apostolico.* Quoniam ipse sibi eruditorum alpha esse videtur, ideo communem ipsorum injuriam singulari quoque vehementia, & convitio proscindit: parum Christianè Matth. 5. cum multi tales potius sublevatione digni sint quam odio: quos Voetius illa convitiandi præcisitate in opinione ea, quam minvere debebat, magis etiam confirmat.

Sequuntur dehinc adhuc multa Corollaria, per octo titulos digesta, in quibus etsi nonnulla insunt jure annotanda, singulis tamen non immorabor, excepto uno, quod nimis horribile est, scilicet Genealogico-Theologicum II. cum proponit disquirendum, *Quanto cognationis gradu nos nunc Adamum attingamus.* Hoc existimat Voetius ex Genealogia petiitum, esse Theologo dignum: talis igitur est ipsius Theologia, quæ hujusmodi speculationibus ad gloriam juventutem invitabit: quasi quæ in Scriptura habentur sint nimis vulgata, sed in his exerceri oporteat, vel invito Paulo, qui scriptum reliquit 1. Tim. 1. non esse attendendum fabulis, & genealogiis infinitis, quæ potius quæstiones præbent, quam ædificationem Dei, quæ est per fidem. Equidem credo quos taxat Apostolus occupatos fuisse in Genealogiis Scripturæ ipsius, quorum tamen studium taxat, quia ædificationem Deo placentem per fidem non promoveant: sed Voetii Corollarium invitat ad vanissimam omnium Genealogiarum, quas quisquam mortalium excogitare possit. Nec vero unum tantum est illud axioma, quo suam stultitiam patefecit: sed videtur Dominus, inspector cordium, hunc hominem in exemplum omnibus dementasse, & stultitiam ejus hypocritico pallio tectam omnibus aperuisse, ne quisquam miretur, Religionis veræ esse hostem, qui tantus sit amator vanitatis. Agnosco Dei judicium in eum, qui per confidentiam versutiæ & impudentiæ suæ veram Dei Religionem ipsam per se, omnibus convitiis, simul ac semel, supra

alios omnes, proscindere & proculcare molitus est. Hic ille est qui furiosas illis exprobrationes indiget, qui contraria dogmata, vel imprimis ad pietatem & consolationem requiri contendit, qui perfectionem Ecclesie in odio pacis constituit, qui nihil melius dici jactat, quam ea quæ Dei testimoniis maxime repugnant, qui fidem vel per malam conscientiam non minui debilaterat, qui Dei cogitationibus modum præscribit, ut suis somniis fidem foeneretur, qui peccatorum omnium originem in divino decreto collocat, qui denique iniquis præjudiciis obstusum silentium se pro virili gravaturum esse Dei veritatem palam testatur: quæ omnia facit prætextu puritatis à præjudicio omni, & ab omni subjectione humanorum scriptorum, specie libertatis prophetandi & conscientiarum concedendæ, disciplinæ Ecclesiasticæ restituendæ, præcisitatis in cultu divino, in moribus, in conversatione; precum ac gemituum inenarrabilium fundendorum in omni actione, singularis cujusdam sinceritatis ac simplicitatis Christianæ, vitæ gymnasticæ, Zelosæ, asceticæ, spiritualis, devotæ, mysticæ, ac tantum non divinæ. Tantam hypocrisim & tam inusitatam divina justitia omnium oculis ita retexit, ut nisi quidem in eum coram omnibus 1. Tim. 5. v. 20. Censura Ecclesiastica stringatur, fama cum veritate publicatura sit, cum dedecore ipsius Illustris Scholæ ad quam est vocatus, in ea Schola cum impietate ipsa, omnis generis vanitates publice ad ingeniorum subtilitatem acuendam defendi. Nam quid aliud est, quam impietas, si fides ipsa per quævis peccata, quantumvis horribilia, in quæ fidelis homo prolabatur, non modo non tollitur, sed nec minuitur? Quæso vos Pastores totius Ultrajectinæ Provinciæ, quid futurum est Ecclesiis vestris, si speratis ut Novitii hujus Professoris discipuli, quos in vestræ successionis spem alitis, hæc ipsa in vestras Cathedras sunt illaturi? qua ratione docebunt populum orare ante explicationem Catecheseos Domine adauge nobis fidem, qui hoc ipsum moliuntur persuadere, eam nulla ratione posse minui? tum quo successu pietatem promovebunt, qui sunt in vulgus hoc ipsum sparsuri, quævis etiam vastatæ conscientie crimina non modo cum fide consistere, sed cum summa quoque fidei, ut quæ nihil imminuatur, perfectione? Taceo & alia & plurima dogmata, quæ necesse est (testor vestram conscientiam) eodem impietatis relabi, si ea tractentur immodestia & hyperbolica audacia, quam Voetius præ se fert sese animis discipulorum instillaturum esse. Vanas autem ab eo propositas quæstiones si enumerem, dicam ex ani-

mo, necesse erit majorem Corollariorum partem hic recensere. Quid enim Quodlibeta, quid Paradoxa omnia sibi volunt? præsertim talia, *An repetitio & reciprocatio in precibus sit Batiologia. An suggestiones carnis & Satana numero sint distinctæ. An peccata remitti possunt sine hac aut illa respicientia. An exordium Oratorium sit pars concionis. An ignis, qui perdidit Sodomam, fuerit præster. An Apostoli fuerint idiotæ. An subtilissima hypocrisis, an vero amabilis insania, sera Corybantiasmus egerit D. Franciscum. An crassam, an subtilem spiritæ hypocrisis epigraphæ Cardinalis Bellarmini. Quomodo fera animalia in transmarina pervenerint. Quoto cognationis gradu nos Adamum nunc attingamus.* Tum quid aliud, quam inutilem vanitatem spirant hæc Corollaria. *Aristotelem quodam loco ex falsis verum colligere. Non constare an quidam Franciscus Spira peccaverit in Spiritum sanctum. Musicam Organicam nec partem, nec appendicem esse publici cultus. Propter opera vere Christiana atque honesta olim jactatum fuisse diderium, Bonus Iurista, malus Christianus. Si quis neget Iohannem Boterum parasitum esse, relinqui tamen, eum nimis simplicem esse Politicam. Hopliatriam sive unguentum armarium nullum habere fundamentum. Leprosis mendicatum panem non prestare levamen. Formam seu mentem & rationem humanam inditam non fuisse Asina Bileami. Nec formam rationalem à Nebucadnezare fuisse ablatam. Disputationem Bellaquaam Religioni Reformata non præjudicare, ac ne quidem ipsi Pleſæo. Plurimas explicationes Geographicas ad cap. Genes. 10. incertas esse, quarum tamen nullas ipse designat. Mare esse altius terra terramve mari innatare, ex Scriptura non probari. Non rectè Latinum esse, Talibus hostis promeretur Deus. Jos. 5. v. 1. 2. proprie & concinne verti cultri Petre seu cultri petrini. Summos Pontifices sapienscule oscitanter & indocte adhibere sacras Scripturas. Psalmorum translationem Arabicam Voetio suspicionem aut scrupulum, quem ipse nescit, injicere. prætereo & alia diversâ, quæ sunt his ipsis non minus vana: si unum illud excipias, in quo ipsa Vanitas suum thronum fixit, Quoto cognitionis gradu Adamum nunc attingamus. In hunc igitur finem erecta est Illustri Schola Ultrajectina, ut his exordiis initiaretur? ut in talibus nugis concessum à Deo, & à DD. Ordinibus destinatum publico sumptu Theologici studii spatium juventus colloca-ret? Quid de reliquis corollariis dicam? in quibus, etsi nonnulla, quanquam pauca admodum, utilia sive considerata digna insunt, omnia*

tamen apparet ad ambitionem ab auctore per inauditos eosque numerosos titulos esse digesta: tum ita tractata ut nusquam non eruditionis specimina sit conatus intrudere, quo cuiusvis constet ex unis Thesisibus Voetium versatum esse, & in plurimis linguis, & in plurimis libris, qui sint minime vulgares. in quibus omnibus tam avide, tamque tenaciter arripit cujusvis, etiam in rebus ad ipsius Professionem minime pertinentibus, iniquè & immisericorditer carpendi occasionem, ut sincere existimem (quod judico mecum itidem existimaturos esse plurimos ipsorum quoque Contra-Remonstrantium) si quis ex professo vellet sub hypocritico velamine eruditionem suam unis Thesisibus ostentare, cum vix excogitaturum esse tot modos, quot in hac sua Disputatione Inaugurali Voetius exprompsit. Habet ergo mercedem suam ab hominibus: Vocetur sane per omnem vitam Rabbi Gifbertus Voetius: nam hoc unum affectavit. Quod, nequis judicet per contentionem aut per invidiam dici, paulo magis adhuc planum faciam, precatus ei mentem posthac meliorem. Superbiam esse sub humilitatis specie, ex eo constat, quod ipsa cujus umbram sibi vanam depingit sanctitas in convitio sita est, cum scribit (*II. Classe Præjudic. assert. 3.*) quod Reformatorum sanctitas adversariis omnibus *ὀμώζων λέγει* male precatur: ut videas, quis sit fructus, quem Voetius ipse è sua sanctitate proferre meditatur; non alius, quam sapientiæ illius terrenæ, animalis, dæmoniacæ, invidia nempe, irritatio, seditio, & omne opus pravum: quippe cui sordet illa superna sapientia, primum quidem casta, deinde pacifica, moderata, tractabilis, plena misericordia, & fructibus bonis, absque dijudicatione, absque simulatione. Cum ut videamus hominis Religionem esse vanam, quantumvis Religiosum se videri velit, nec linguam frænare curat contra D. Jacobi præceptum: sed si quis imprudentius illi ipsi labi videtur, qui non sit de suo grege, mox ei perstringitur tanquam furiosus, (*I. Classe præjud. assert. V.*) execratione insectandus, (*Coroll. Præctic. thes. VI.*) injurius in Deum & veritatem ejus, (*Coroll. Philos. Theol. 1.*) pecus, non homo; (*ibid. Parad. 3.*) Denique etsi non diserte, tamen satis evidenter, omnes quoque suæ Religionis vel primarios antistites tanquam pueros præ se contemnit. Non anxie conquiram, ut id probem, si quid illi hinc inde per incogitantiam fortasse elapsum est, temeraria quadam ambitione: sed ipsam Mantissam intelligo tum harum thesium, tum imprimis iteratæ illius ad disputationem syllogisticam in forma provoc-

cationis.

cationis. In utraque nihil aliud, quam sui ipsius agit præconem. *Ubi bonarum, inquit, litterarum & artium instauratio, instar Phosphori, lucem Reformatæ, & renascentis Religionis, atque Ecclesiæ processit; ita earundem ignorantia & contemptus labentis, & ad interitum vergentis Religionis, ac pietatis hand dubium semper sit nobis prognosticum.* Hoc aculeo infixo à thesibus discedit, ut concludat Lector tacitus cum animo suo: Ergo Voetio plurimum debet Religio, qui eruditione tantum inter alios omnes caput extollit, Quantum lenta solent inter viburna cupressi. Hæc adhuc tolerari possunt: sed altera illa mantissa nimium putida est; ubi postquam plenis buccis, superbius quam quisquam unquam, Remonstrantes in arenam syllogistico-formalem, sub gravi comminatione, provocasset; adduntur pro mantissa hæc Tertulliani verba: *In pugna pugilum, & gladiatorum, plerumq;, non quia fortis est, vincit quis, aut quia non potest vinci; sed quoniam ille, qui victus est, nullis viribus fuit: adeo idem ille victor bene valenti postea comparatus, etiam superatus recedit. Non aliter hæreses de quorundam infirmitatibus habent quod valent, nihil valentes si in bene valentem fidem incurrant.* Quæ omnia si ad Remonstrantes provocatos, & Voetium provocantem applicentur, quo applicari debent; nihil aliud significant, nisi eos in pugna quidem adversus plurimos hæcenus Contra-Remonstrantes fuisse victores, quia nullis viribus illi fuerunt, sive Censores Academici, sive minorum gentium alii patrōni, (ob hoc testimonium primo gratiam habemus) sed tamen eosdem, si D. Gisbertum Voetium aggrediantur, quamvis primus congressus non satis ex voto successit, secundo, eoque syllogistico in forma mox esse profligandos, & proterendos. Quid de se, quid de cæteris sentiat nimis est apertum: scilicet, cæteros quidem causam habuisse bonam, & Deo fortasse confisos, tamen quoniam vires defuerunt superatos abuisse: cujus periculi nihil sibi imminet, alia sibi esse præsidia, animum se invictum gerere, quo uti per hyperbolas longe extra communes terminos procedit, ita & robur, & strophas se habere, quibus illi destituti, eoque infeliciter superati fuerint. Antequam illa iterata provocatio ad manus meas pervenisset, jam tum videbam, hominem præ eruditione insanire, ut vix ullum huic examini titulum aptiorem excogitare possem, quam si inscriberetur Gisberti Voetii Corybantiasmus, sive amabilis insaniam: quem tamen ei titulum econdonavi, ne ex amabili fieret tristis. Non dubito quin, cum hæc leget, sit indignaturus se per ludibrium

Francisco

Francisco Affligo comparari, cui ipse in suis Corollariis amabilem insaniam sive Corybantiasmum adscripserit: sed oratum volo, ne suspicioni temere indulgeat: sunt majores insani, sunt minores: ego illi majorem nolo tribuere, quam viri docti, hoc scripto lecto & bene perpenso, illi sunt adjudicaturi. Tanta certe fuit, ut eum impulerit in omnia extrema & in adeo absurda ac multa Quodlibeta, & Paradoxa, ut si singula enucleare velim, pretium temporis me pro nihilo ducere oporteat. quare sit hic Corybantiasmi sive amabilis insanix D. Gisberti Voetii, Novitii Theologiae Professoris, finis: unum tantum addo verbum;

Quid feret hic tanto dignum promissor hiatu? ne silentium ejus Remonstrantium Ecclesiae, aliquanto justius, in lucro & triumpho suae Veritatis interpretentur, & hic homo, ejus antagonista, in manifestam desperatae causae confessionem.

COROLLARIA THEOLOGICA.

- 1 **A**N sua Voetii Religio quoad articulos controversos cum Remonstrantibus sit antiqua. Neg.
- 2 An proprie sit Catholica ex veritate & antiquorum sensu. Vtrumque neg.
- 3 An in eadem Disciplina Ecclesiastica sit restituta. Neg.
- 4 An perniciosius quicquam esse possit inter Christianos, quam pacem inter diversas professiones nec moliri, nec probare, nec admittere. Neg.
- 5 An ulla ratione magis stabiliri possit Antichristi potentia, quam hac ipsa praecinitate. Neg.
- 6 An impossibilis esset omnis quarundam sectarum conciliatio. Neg.
- 7 An quicquam pejus dici possit, quam illa Catechetica *Natura propensus &c.* si rigide urgeantur. Neg.
- 8 An Iudaeorum conversio adhuc futura ex Scriptura *solide* probari possit. Neg.
- 9 An Agriculturae sit major opportunitas ad pietatem, quam aliarum vocationum. Neg.
- 10 An ulla peccata remitti possint sine resipiscentia. Neg.
- 11 An pii omnes sint longaevi. Neg.

- 12 An disputate possint Theologi, Quanto cognationis gradu nos nunc Adamum attingamus, nec tamen directè contravenire præcepto Apostoli 1. Tim. 1. & alibi. Neg.
- 13 An nomen *Iesus* nulla alia forma in V. Testamento legatur, quam exactè hoc ipso vocabulo *Iehoschua*. Neg.
- 14 An verisimile sit oracula Sibyllina apud Patres omnia esse supposititia. Neg.
- 15 An ea omnia supposititia esse dicat Casaubonus. Neg.
- 16 An prætextu tituli Politico-Theologici, Philosophico-Theologici, Historico-Theologici, Chronologico-Theologici &c. Theologum deceat quidvis tractandum sumere. Neg.
- 17 An ei, si id faciat, magis sit credendum, quam cuique in sua arte. Neg.
- 18 An Contra-Remonstrantes, qui simpliciores saltem Remonstrantium adhuc pro Christianis habent ex iudicio caritatis, possint excusari à verè & propriè dicta Christianorum perfectione approbata, si non testentur se dolere, quoties eisdem edictis & executionibus vident gravari. Neg.
- 19 An Remonstrantes salva conscientia possint habere Contra-Remonstrantes omnes pro non Christianis. Neg.
- 20 An propterea se possint eorum cœtibus adjungere. Neg.
- 21 An Contra-Remonstrantes, si consequenter loqui velint, docere possint, Hominem ex fide justificari. Neg.
- 22 An ex Remonstrantium doctrina evidenter & solide deducatur, Hominem ex fide justificari. Aff.

COROLLARIA VOETIANA.

- 1 **A**N qui Theses inaugurales sic omnibus suis plumis adornat, quemadmodum Voetius fecit, palam peccet contra eam humilitatem, quam Thomas de Kempis in homine spirituali depingit. Affir.
- 2 An, si quis publicè ostentationem & vanitatem Voetii redarguat, quia nomen suum nō adscribit, nec gloriam inde venatur, ut quondam præstantissimi Reformatores solebant, ideo *pro larvato lucifuga* debeat contemni. Neg.

- 3 An qui Theologiæ Voetianæ vanitatē palam facit, idcirco perstringi debeat, quod in solida Theologia parum profecerit, nihilq; præterea addiscere, forte nec certis aliquid statueret cupiat.
Neg.
- 4 An qui tam multas vanas quæstiones in medium profert, jure suspectus habeatur, quod ipse solidam Theologiam ignoret.
Affirm.

Probabile I. Mox ubi Voetius hoc examen perlegerit, pœnitentia ducendum esse, quod se tam turpiter dederit.

Probabile II. Et Politicos & Ecclesiasticos viros ei mandatuos, ne posthac tales Theses cudat.

Qui possitis credere vos, qui & alii ab aliis gloriam accipitis, neque gloria, qua à solo Deo est, studeatis?

Ioan. 5. 44.

F I N I S.

